מדינת ישראל
משרדי הממשלה

משרד ירושלים

מס' תיק

מחלקה

ירושלים

שטח שיפוט

1991 Golik

שם:

ירושלים - שטח שיפוט

מזהה פיזי: גל - 11 / 42599

מזהה לוגי: 1178 - 56.5/104

כתובת: 02-109-02-07-05

מס פריט: 716135

07/08/2013

בל/11

הוועדה לחקירת גבולות ירושלים

==========

דין וחשבון

אב תשנ"א

אוגוסט 1991

ועדת חקירה
לגבולות ירושלים

ירושלים: י' באלול התשנ"א
20 באוגוסט 1991

לכבוד
הרב אריה דרעי
שר הפנים
ירושלים

מכובדי,

הנדון: ועדת חקירה לגבולות ירושלים

1. ביום כ"ג בשבט התשמ"ח, (10.2.88), בעת כהונתך כמנכ"ל משרד הפנים, הטלת עלינו בתוקף הסמכות שהואצלה לך על פי סעיף 8 לפקודת העיריות, "לערוך חקירה בענין צירוף המועצה המקומית מבשרת ציון לתחום שיפוטה של עירית ירושלים" ומינית אותנו להיות ועדה לשם ביצוע חקירה זו. ביום ט"ו באלול התשמ"ח (28.8.88) תיקנת את כתב המינוי ובמקום החקירה הנ"ל הטלת עלינו לערוך חקירה בענין "תחום שיפוטה של עירית ירושלים ובמיוחד האם יש לצרף אליו את תחום המועצה המקומית מבשרת ציון".

הוועדה סיימה עבודתה והיא מתכבדת להגיש לך את הדו"ח המסוכם ואת המלצותיה.

2 בנוסף לדו"ח הננו מתכבדים להגיש לך את החומר המפורט להלן:

א. פרוטוקולים מישיבות הוועדה (בצירוף ניירות עמדה ותזכירים שהוגשו לה בעת מתן העדויות).

ב. "פרוייקט הרחבת גבולות ירושלים" - מסמך שהוגש מטעם עירית ירושלים והוכן על ידי מחלקת מהנדס העיר, באוקטובר 1989.

ג. "הערכת ההשפעות הצפויות של ההצעה להרחיב את גבולות ירושלים מערבה", עבודה שהוכנה במרכז לחקר העיר והאזור,הטכניון חיפה, בנובמבר 1990, עבור המועצה האזורית מטה יהודה.

ד. "מרחב ירושלים רבה-מסגרות מוניציפאלית אלטרנטיביות" של מכון ירושלים לחקר ישראל.
ה. "עמדות תושבי מבשרת ציון לגבי אפשרות הסיפוח לירושלים" (מרץ 1990).

3. הוועדה קיימה 21 ישיבות מהן ימי דיון מלאים וערכה סיורים. הופיעו לפניה כ-70 עדים. הישיבות היו פתוחות לציבור, למעט דיונים פנימיים של הוועדה לקראת סיום עבודתה.

4. עבודת הוועדה נתמשכה מעבר לצפוי, בשל כובד משקלו של הנושא ומורכבותו, הצורך לשמוע את העדים הרבים שהופיעו לפניה ולאפשר להם מיצוי זכותם להשמיע טיעוניהם בלא להגבילם.

בשלבים שונים של עבודתה, היה על הוועדה להיענות גם לבקשות שהופנו אליה ע"י הגורמים לאפשר להם הכנת עבודות מקיפות שהצריכו זמן.

לקראת סיכום עבודתה וגיבוש עמדתה היה על הוועדה לחזור וללמוד את החומר הרב שהוגש לה ולקרוא את הפרוטוקולים המפורטים, לקיים דיונים פנימיים בכל ענין ונושא שהועלה בפניה. ורק לאחר מכן - ניסחה את הדו"ח המסכם ואת המלצותיה וכן הכינה את המפות הנדרשות.

5. הוועדה מקווה שהמלצותיה לכשתואשרנה, תתרומנה לחיזוקה של ירושלים ופיתוחה, ולרווחתו של האזור שקשרי גומלין קיימים בו ויתקיימו גם בעתיד.

6. תודת הוועדה נתונה לד"ר מרים גבאי, שליוותה עבודתנו כיועצת ועוזרת אקדמית וסייעה לגיבוש הדו"ח המסכם. כן מודה הוועדה לאנה חזן, ששימשה מזכירת הוועדה, הגישה לחבריה כל עזרה נדרשת ודאגה לסדירות עבודתה. הן מילאו תפקידיהן באחריות, במסירות, בנאמנות ובכשרון רב.

חיים קוברסקי
יושב ראש הוועדה

אדר' סופיה אלדור
חברת הוועדה

פרופ' דניאל אלעזר
חבר הוועדה

עמיחי בן דרור
חבר הוועדה

יהושע הלרמן
חבר הוועדה

מר בנימין כהן
חבר הוועדה

ד"ר אהרון לוי
חבר-מרכז הוועדה

פרופ' אריה שחר
חבר הוועדה

העתק: מנכ"ל משרד הפנים, מר דב קהת

תוכן העניינים

א. הקדמה.....5

ב. מבוא - הצגת הבעיה.....7

ג. המלצות הוועדה.....10

ד. השיקולים העיקריים של הוועדה.....13

ה. עיריית ירושלים - תמצית הבקשות והנימוקים.....18

ו. המועצה האזורית מטה יהודה - תמצית עמדת המועצה והישובים ומזכירי תנועת המושבים והתנועה הקיבוצית!.....27

ז. עמדת היישוב מבשרת ציון.....34

ח. עמדות גופים נוספים.....41

ט. דעת מיעוט.....43

נספחים:

1) מפת הגבולות החדשים של ירושלים.....52

2) סקירה על שינוי תחום שיפוט עירית ירושלים בשנים 1948-1988..56

3) רשימת העדים.....59

4) רשימת מסמכים שהוגשו לוועדה (המסמכים עצמם - בתיק נפרד)....63

5) פרוטוקולים מישיבות הוועדה (ונייירות עמדה שהוגשו לוועדה (בתיק נפרד).....65

א. הקדמה

ביום כ"ג בשבט התשמ"ח (10 בפברואר 1988) מונתה על ידי מנכ"ל משרד הפנים ועדה לביצוע חקירה בענין צירוף המועצה המקומית מבשרת ציון לתחום שיפוטה של עירית ירושלים, לפי סעיף 8 לפקודת העיריות.

ביום ט"ו באלול התשמ"ח (28 באוגוסט 1988) תוקן כתב המינוי והוטל על הוועדה לבצע חקירה בענין "תחום שיפוטה של עירית ירושלים ובמיוחד האם לצרף אליו את תחום המועצה המקומית מבשרת ציון".

הרכבה של הוועדה:

מר חיים קוברסקי - יו"ר

גב' סופיה אלדור - חברה

פרופ' דניאל אלעזר - חבר

מר עמיחי בן-דרור - חבר

מר יהושע הלרמן - חבר

מר בנימין כהן - חבר

ד"ר אהרון לוי - חבר-מרכז

פרופ' אריה שחר - חבר

גב' אנה חזן - מזכירת הוועדה

ד"ר מרים גבאי - יועצת הוועדה

הוועדה קיימה עשרים ואחת ישיבות, חלקן ישיבות שנמשכו יום שלם. הוועדה במליאתה וועדות משנה מטעמה קיימו חמישה סיורים בשטח. מרבית הישיבות היו ישיבות פומביות ועיקר הזמן הוקדש לשמיעת כ-70 עדים ונציגי גופים שונים שהופיעו בפני הוועדה (תמצית הדברים להלן, בפרקים ה'-ח'). כל מי שביקש להופיע בפני הוועדה הוזמן לעשות כן. רשימת העדים שהופיעו בפני הוועדה כלולה בנספח 3 לדו"ח זה.

העדויות נמסרו בכתב ובעל-פה, וכללו תשובות לשאלות שהציגו יושב הראש וחברי הוועדה. כמו כן הוגש לוועדה חומר בסיסי בכתב, כמפורט בנספח 4 לדו"ח זה.

עיקר הטענים של עירית ירושלים, של המועצה האזורית מטה יהודה, של מבשרת ציון ושל יישובים אחרים נכללים במסמכים הבאים:

1. "פרויקט הרחבת גבולות ירושלים" - מסמך שהוגש מטעם עיריית ירושלים והוכן על ידי מחלקת מהנדס העיר באוקטובר 1989.

   החומר שימש בסיס לבקשת עיריית ירושלים לצרף שטחים לתחום השיפוט שלה, והוא עוסק בהיבטים התכנוניים-פיסיים, המוניציפאליים והכלכליים של הבקשה.

2. עבודה שהכינו שאול עמיר, רחל אלתרמן ואמנון פרנקל מהמרכז לחקר העיר והאזור, הטכניון, חיפה בנובמבר 1990 עבור המועצה האזורית מטה יהודה. העבודה בוחנת את יעדי התכנית שהציגה עיריית ירושלים, ומעריכה את הסיכויים להשיגם. כמו-כן עוסקת העבודה בהשפעות שיהיו לירושלים המורחבת על שימושי הקרקע ועל היבטים שונים של החיים במועצה האזורית מטה יהודה.

3. נציגות התושבים למען מבשרת ציון הגישה סקר שערך מכון תצפית בדבר "עמדות תושבי מבשרת ציון לגבי אפשרות הסיפוח לירושלים" במרץ 1990.

ב. מבוא - הצגת הבעיה

עם הקמתה הוטל על הוועדה לערוך חקירה בענין צירוף מבשרת ציון לתחומי העיר ירושלים.

בשלבי העבודה הראשונים של הועדה הוגדרה המשימה מחדש ומשמעותה גם חקירה כוללת של תחום השיפוט של העיר ירושלים. זאת מכיון שעירית ירושלים צפתה מחסור בקרקעות המתאימות לפיתוח בתחומיה הנוכחים של העיר.

עיניינה של הוועדה הורחב אפוא למכלול רחב של נושאים לאומיים, אזוריים ועירוניים. משום כך נלמדו היבטים רבים הקשורים בתיפקודם של ירושלים והאזור וכן היתרונות והחסרונות שבשיוכים אדמיניסטרטיבים אפשריים של הרשויות והאזורים השונים.

חשוב לציין שתוך כדי עבודתה של ועדת החקירה החלה העליה ההמונית מברית המועצות. לתהליך זה, שלו השפעה מכרעת על תחומי הפיתוח בארץ כולה, חשיבות רבה בשיקוליה של הוועדה.

כמו כן התיחסה הוועדה לתהליכי הפירבור האופייניים לאזור ירושלים, תוך הסתייעות בנסיון הנצבר במקומות אחרים בעולם.

מזה מספר שנים הופכת ירושלים לעיר מרכזית במרחב מטרופוליני, שמורכב מחלקים בעלי מעמד מיוחד ואופי שונה. מתקיים כאן תהליך פירבור, אשר ביטויו הוא אוכלוסיה העוזבת את העיר לפרברים ולשוליים הכפריים כדי למצוא איכות חיים וסביבה חברתית מתאימה, תוך השענות על העיר המרכזית לצורכי תעסוקה וקבלת שירותים.

תהליך הפרבור גורם, כמעט תמיד, להחלשת העיר המרכזית. לעיתים קרובות מבחינים בה בהדרדרות פיסית וחברתית של ממש. בדרך כלל, כאשר מתרחש התהליך המתואר קשה מאוד לעצור אותו, וגם באמצעות הזרמת משאבים לא ניתן תמיד להחזיר לעיר את מעמדה וכוחה.

פיתוח מרכז עירוני נוסף בקרבתה של ירושלים והמשך יציאתן של קבוצות אוכלוסיה מבוססות מתחומיה יהווה בעתיד גורם של החלשה ודירדור של הבירה.

מניעת החלשתה של ירושלים בעקבות תהליכי פירבור, החשובה כשלעצמה, מקבלת משקל יתר בגלל מעמדה הלאומי כעיר בירה ובגלל מצבה הגיאופוליטי המיוחד.

יצוין שמדינות רבות בעולם המפותח מבצעות בעשרות השנים האחרונות רפורמות מרחיקות לכת של איחוד רשויות מקומיות באזורים מטרופוליניים.

הצורך ברפורמות התעורר, בין השאר, כתוצאה משינויים ביחסי עיר-כפר. שטחים כפריים, הסמוכים לעיר הגדולה הפכו לפרברי מגורים והיה נחוץ ליצור בסיס מיסוי, שיקיף הן את אזורי המגורים והן את מוקדי התעסוקה, המסחר והשירותים.

במקביל חיוני היה ליצור מרחבי תכנון חדשים, שיתאימו למציאות החדשה ויאפשרו תכנון כולל לאזור, הפועל כיחידה אחת בתחומים רבים (כגון מגורים, תעסוקה, תחבורה, תשתיות, שירותים וכו').

כתוצאה מרפורמות אלה ומבניית מסגרות חדשות למרחב המטרופוליני כולו, קטן מספרן של הרשויות המקומיות ברוב המדינות האירופיות. המערכת השלטונית בארצות אלה ראתה בתהליך זה אמצעי להשגת רווחה כוללת רבה יותר לתושבי האזור כולו.

לסיכום, מכלול כל הבעיות המאפיינות את מעמדה של ירושלים וחובתה של המדינה לחזקה ולבצרה ע"י הגדלת אוכלוסיתה והרחבה בסיסה הכלכלי היוו עיקרון מוביל בדיוני הוועדה ובקביעת המלצותיה. תקופת העליה הגדולה נותנת הזדמנות היסטורית מיוחדת במינה להגשמת המטרות האמורות.

ג. המלצות הוועדה

==========

הוועדה ממליצה להרחיב את תחום השיפוט של העיר ירושלים בגבולות המסומנים במפה המצ"ב ובכפוף להמלצות המפורטות בהמשך. קו הגבול החדש מתואר מילולית בנספח 1 לדו"ח זה.

מודדים מוסמכים יקבעו את הקו המדוייק בהתאם להמלצות כפי שיאושרו על ידי שר הפנים.

בתחום החדש יכללו השטחים הבאים:

- מבשרת ציון (בגבולות תחום התכנון של הישוב)
- מוצא עילית
- עמק ארזים
- הר חרת
- הר איתן
- שטח מצפון-מערב לעין כרם
- שטח בעמק רפאים ומורדותיו
- שטחים בקיבוץ רמת רחל

פיתוח השטחים המצורפים לתחום שיפוטה של ירושלים יעשה בכפוף להמלצות הבאות:

1. עיתוי הפיתוח

פיתוח המגורים: תכניות לפיתוח מגורים בשטח המצורף יאושרו רק לאחר מיצוי הפוטנציאל הקרקעי הקיים למטרה זו בגבולותיה הנוכחיים של העיר ועל פי המלצות של ועדת המעקב (ראה סעיף 6 שלהלן).

ב. שימושי קרקע לתעסוקה: כבר בשלב מיידי, עם צירוף השטחים לתחום השיפוט של ירושלים, ניתן יהיה לאשר תכניות המיעדות קרקעות לפיתוח מקורות תעסוקה.

2. מינהל מקומי במבשרת ציון: כדי לאפשר לתושבי מבשרת ציון לשמור על אופיו של הישוב ולהבטיח את מעורבותם בעיצוב חייהם, ממליצה הוועדה לקיים בישוב, גם לאחר צירופו, מסגרת של מינהל המקומי. הוועדה מדגישה את החיוניות של מיסוד מינהל זה ואת הצורך בהבטחת כלים מתאימים שיבטיחו הספקת שירותים ושמירת אופי המקום תוך התחשבות עם רצון האוכלוסיה.

3. מיתחם למוסדות ציבור לאומיים - הר איתן: מיתחם הר איתן, אשר יצורף לתחום השיפוט של ירושלים, יהווה יחידה תכנונית עצמאית.

מיתחם זה יתוכנן כתכנית מתאר ארצית, ברמה מתארית ומפורטת, מטעם המועצה הארצית לתכנון ולבניה וייועד למוסדות ציבור לאומיים.

4. יוזמות פיתוח משותפות: הוועדה ממליצה על יוזמות משותפות של עיריית ירושלים והמועצה האזורית מטה יהודה באזורים בעלי פוטנציאל פיתוח משני עברי גבול השיפוט החדש. כמו כן ממליצה הוועדה שעיריית ירושלים יחד עם המועצה האזורית מטה יהודה יכינו תכנית פיתוח על פיה יקודם מימוש הפוטנציאל של השטחים הללו.

5. שמירת נוף וטבע: בשטחים המצורפים נמצאים מיתחמים בעלי ערכים של נוף וטבע מיוחדים. לכן, בכל שלב של תכנון ופיתוח ייעשו מאמצים שלא לפגוע בערכים אלה. ועדת המעקב (הנזכרת בסעיף 6 שלהלן) תקדיש תשומת לב מיוחדת לענין זה.

6. ועדת מעקב: הואיל ומדובר בעיצוב דמותה של הבירה ולענין משמעות לאומית, אזורית ומקומית כאחד ממליצה הועדה לכונן ועדת מעקב שעיקר תפקידה ללוות את יישום ההמלצות שלעיל ולהבטיח את מימושן המלא. ועדה זו, שתפקידה לייעץ לשר הפנים, תמונה על ידו ותורכב מנציגי משרד הפנים, משרד הבינוי והשיכון, עיריית ירושלים ושני נציגי ציבור.

ד. השיקולים של הוועדה

שינויי גבולות בין רשויות מוניציפליות, הקמה או איחוד בין רשויות מקומיות סמוכות ויצירת מבנים מוניציפלים חדשים באים להשיג את היעדים הבאים:

א. חיזוק המעמד של אחד הישובים במרחב הנדון.

ב. מניעת תהליכי הדרדרות כלכליים, חברתיים ותיפקודיים של ישוב מסויים או קבוצת ישובים במרחב הנדון.

ג. שיפור היעילות המינהלית של הרשויות המקומיות באזור.

ד. יצירת אפשרות לפיתוח תפיסה תכנונית כוללת לאזור שלם תוך מתן תשומת לב ליעדי תכנון ופיתוח על-מקומיים.

ה. שמירת אופי הישובים ואורח חיים המיוחד להם.

ו. חלוקה מאוזנת של חובות וזכויות של תושבי המרחב על קבוצותיהם וצרכיהם השונים.

המשקל היחסי של יעדים אלה בבחירת הפתרון המועדף אינו קבוע והוא משתנה בהתאם למציאות הגאוגרפית וההיסטורית.
כמו-כן, במערכת השיקולים לבחירת פתרון מועדף, ניתן משקל רב למידת הישימות וליכולת ההגשמה של פתרונות שונים במציאות פוליטית נתונה.

בדיוני הוועדה על הרחבת תחום השיפוט של ירושלים התייחסו חבריה לכל מערך השיקולים המוזכר לעיל, כאשר המשקל היחסי הכבד ביותר ניתן לשיקול של חיזוק מעמדה של ירושלים לעומת כל השיקולים האחרים. חיזוק מעמדה של עיר הבירה נתפס על ידי הוועדה כערך לאומי ראשון במעלה, בעל חשיבות עדיפה על פני השיקולים האחרים. עם זאת, השתדלה הוועדה להבטיח פתרונות נאותים גם לשאר היעדים.

חיזוקה של ירושלים מתבטא, לדעת הוועדה, בהגדלת אוכלוסייתה, הרחבת בסיסה הכלכלי, צימצום ממדי ההגירה מהעיר ובהבטחת הצרכים של כל הקבוצות המתגוררות בה. הוועדה מבקשת להדגיש שהשיקול של חיזוק ירושלים והבטחת התפתחותה היו העיקרון המוביל והמכריע בגיבוש המלצותיה.

המלצת הוועדה להרחיב את תחום השיפוט של ירושלים בכ-16,000 דונם מבוססת על השיקולים הבאים:

- יש לאפשר לירושלים להמשיך ולהגדיל את אוכלוסייתה כדי לשמור, לפחות, על מעמדה היחסי בכלל אוכלוסית ישראל ובאזור הסמוך לה.
  קליטת אוכלוסיה בממדים אלה מחייבת היצע קרקעות גדול בתחום השיפוט העירוני. הוועדה השתכנעה שמלאי הקרקעות בתחומי העיר הולך ואוזל.
  בעיקר יש לתת מענה לקליטת גלי העליה על ידי הקמתן של שכונות גדולות ביוזמה ציבורית.

הצעת הפתרון, של קליטת אוכלוסיה בעיר בממדים גדולים על ידי ציפוף הבניה בשטח הקיים עלולה, לדעת הוועדה, לגרום לשינוי מרחיק לכת באופייה ובדמותה של העיר, אשר אין הוועדה מסכימה לו.

יחד עם זאת השתכנעה הוועדה שכדי לשמור על רציפות הפיתוח של השטח הבנוי בתחומי העיר ולשם ניצול יעיל של התשתיות העירוניות יש להתנות את פיתוח המגורים בשטח המצורף בהבטחת מיצוי מלא של הפוטנציאל הקיים של קרקעות למגורים בעיר בתחום שיפוטה הנוכחי.

- כדי להבטיח קליטת אוכלוסיה בעיר ולמנוע את הגירת הצעירים, רואה הוועדה הכרח בהרחבת הבסיס הכלכלי של העיר ובהצעת מגוון של תעסוקות, לשם כך חשוב ליעד שטחים לפיתוח אזורי תעשיה, מוסדות ושירותים במרחב העירוני.
הוועדה ממליצה לתת מענה, בראש ובראשונה, למטרות אלה בשטחים המצורפים לתחום השיפוט.

- הוועדה מדגישה שפיתוח אינטנסיבי מכל סוג שהוא חיוני שיעשה בתחום שיפוטה של עיר, וזאת מתוך ראיה כוללת של יכולת הביצוע, ההיקף וקצב הפיתוח, המאפיינים מטבעם רשויות עירוניות.

באשר להמלצת הוועדה לצרף את מבשרת ציון לתחום השיפוט של ירושלים, יש לציין את השיקולים הבאים אשר הנחו את הוועדה בקביעת המלצתה:

- המציאות הקשה של משבר ממושך המאפיין את הישוב אשר מתנהל על ידי ועדה קרואה מזה תקופה ארוכה והעובדה הברורה של חוסר יכולת להעמיד מנהיגות מקומית, שתעמוד במבחן הניהול העצמי, כמעט במשך כל שנות קיומו של הישוב.

- חיזוק אוכלוסית ירושלים על ידי צירוף אוכלוסית מבשרת ציון לתחום שיפוט של הבירה.

- מניעת התופעה המוכרת של הדלדלות האוכלוסיה מבחינת רמתה הסוציו-כלכלית בעיר המרכזית בעקבות הגירה המונית של אוכלוסיה מבוססת ובעלת אמצעים אל ישובים פרבריים מחוץ לתחום השיפוט של העיר הראשה. מן הראוי להדגיש שרוב רובם של תושביה החדשים של מבשרת ציון הגרו אליה מירושלים ועיקר תעסוקתם ממשיך להיות בירושלים. השראתה של מבשרת כיחידה מוניציפאלית עצמאית עשויה לגרור בעתיד צירוף יישובים סמוכים ליחידה זו ותוצאת התפתחות זו ונסיבות אחרות עשויות להוביל להתפתחותה של עיר נוספת בערפה של ירושלים. התפתחות כזו תוצאתה החלשת הבירה ופגיעה במעמדה.

- עצירת הפגיעה המתמשכת בבסיס המיסוי של ירושלים בעקבות יציאת אוכלוסיה מבוססת מתחומי העיר לישוב פרברי.

- ניצול יתרונות לגודל בהספקת שירותים עירוניים ברמה גבוהה לתושבי מבשרת ציון.

יצויין, ששניים מחברי הוועדה ייצגו תפישה שונה בכמה מנושאי התיחסותה ובמיוחד הסתייגו מההמלצה לצרף את מבשרת ציון והגישו תזכירים נפרדים בנדון המובאים כדעת מיעוט בדו"ח זה להלן.

באשר להמלצת הוועדה לצרף שטחים מהמועצה האזורית לתחום השיפוט של ירושלים, הונחתה הוועדה על ידי השיקולים הבאים בקביעת המלצתה:

- המנעות מצרוף ישובים שלמים בעלי אופי כפרי והתישבותי לתחום השיפוט של ירושלים.

- איתור שטחים פתוחים בעלי פוטנציאל לפיתוח עירוני המצויים בסמיכות לגבולה של ירושלים וצירופם לתחום השיפוט החדש. עקרון זה בא להבטיח את אפשרות הפיתוח העירוני הרציף בעתיד.

- העדפה של צרוף שטחים מתחום המועצה האזורית שאינם חלק מ"תחום המחיה" או השטח המבונה של הישובים עצמם.

כמה עדים העלו בפני הוועדה עמדה בדבר הרחבת תחום שיפוטה של ירושלים גם בכיוונים ובמרחבים אחרים, שמחוץ לתחום שיפוטה של ירושלים, בעיקר במזרחה של העיר. הוועדה לא נקטה עמדה לגבי הצעות אלו, כיוון שהעלה במסגרת פקודת העיריות, שאינה חלה על מרחבים אלה והצעות אלו הן מחוץ לגדר סמכותה של הוועדה.

ה. עמדת עיריות - תמצית הבקשות והנימוקים, שעניינם הרחבת תחום השיפוט*

==========

1) <u>תיאור השטח המבוקש</u>

באוקטובר 1989 ביקשה עיריית ירושלים רשמית להרחיב את שטחה לכיוון מערב (בהתאם לכתב המינוי של הוועדה) ולכלול בו כ-30,330 דונם. מחציתם יועדו לשימושי קרקע עירוניים והיתר ישמשו שטחים ירוקים. מתוך 15.000 הדונם שייעודם שימושי קרקע עירוניים, ייועדו כ-9.000 דונם למגורים. חשוב להדגיש, כי מדובר בפוטנציאל פיתוח בלבד ולא בתכנון מפורט. צוין שבהצעה לא נכללו שטחי מסחר חדשים, והיא עוסקת רק בשיפור הגישה למרכז העיר ובשמירת מרכז העסקים הראשי (המע"ר) של העיר המורחבת.

לדעת העירייה לא צפויה נדידה והתפשטות שטחי המסחר מערבה מעבר לגבולם כיום. בבקשת העירייה הוגדרו שמונה מרחבים גיאוגרפיים, והם: מבשרת ציון, עמק הארזים, בית זית, שולי מבשרת (כולל הר חרת ותל צובא), הר איתן (ומחנה סטף), אורה ועמינדב, עמק רפאים (הגן הלאומי) ורמות מערב.

---

* ראה העבודה <u>"פרויקט הרחבת גבולות ירושלים", אוקטובר 1989</u> המצורפת לדו"ח זה.

על פי בקשה זו תצורף המועצה המקומית מבשרת ציון לתחום השיפוט של ירושלים וכן ארבעה מיישובי המועצה האזורית מטה יהודה: מוצא, בית זית, אורה ועמינדב. בהמשך הדיונים הוסיפה העירייה לבקשתה שטחים נוספים: את שטחי רמת רחל ביקשה העירייה לצרף לתחומה כדי ליצור רצף מגורים עם השכונה החדשה בהר חומה, רצף שיאפשר בנייה של 3.000 יחידות דיור לעולים חדשים. בסוף דיוני הוועדה ביקשה העירייה לשנות גם את הגבול באזור אבן ספיר, כדי להוסיף שטחים לבניית כ- 2.500 יחידות דיור.

בשלב מאוחר יותר הזמינה העירייה עבודה במכון ירושלים לחקר ישראל. בעבודה כלולה המלצה להרחיב את תחום השיפוט עד לקו הגלישה המערבי (קו המחבר את היישובים נטף, שורש, כסלון, נס הרים, מטע וחורבת סנסן), למעט גוש הקיבוצים.

2) <u>קיבולת העיר ירושלים</u>

הצורך להגדיל אוכלוסיית העיר באופן שיבטיח ייצוג הולם של קבוצות האוכלוסייה, הינו הטיעון העיקרי העומד מאחורי בקשות ההרחבה. תוספת השטח תאפשר הגדלת קיבולת הדיור של העיר כ-26.000 יחידות בנוסף לכ-30.000-33.000 יחידות, אותן ניתן לבנות בגבולות הקיימים (בסיס החישוב שנת 1989).

יש לזכור, שחישוב התוספת מותנה בשמירת מדיניות התכנון הגורסת שמירת השטחים הפתוחים בגיאיות, שמירה על שיפועי בנייה מקסימליים ושמירת צפיפויות הבנייה המקובלות במגזר הערבי. העירייה סבורה, שחיוני לשמור על כל אלה על מנת להבטיח את אופיה המיוחד של ירושלים. העירייה מסרה, כי התכניות לגבי השטח כולו לוקחות בחשבון שיפוע של 35% ואת קו הגובה 750 מטר.

בהמשך נמסרו נתונים, שעניינם ייעוד וניצול שטחים בהתאם לתכנית המתאר 2000.

להלן תמצית הדברים: מתוך 108.000 דונם, שטחים שיועדו לפיתוח בתכנית, יוקצו למגורים 41.800 דונם. 9.500 דונם ישמשו שטחים ציבוריים פתוחים, שטחי הנוף הפתוח יהיו 43.200 דונם (סך השטחים הירוקים והמוסדות יגיע ל- 51.000 דונם), שטחי מוסדות 6.400 דונם, שטחי תעשייה 5.000 דונם ושטחי המסחר 2.100 דונם.

ראוי לציין, שעל פי נתוני היחידה למחקר במשרד הפנים, המתבססים על ניתוח מפות שימושי קרקע מנובמבר 1989, ניתן לאמוד את מידת ניצולם של 108.000 דונם - סה"כ שטחי התכנית כמפורט להלן: מגורים 35.400 דונם, פארקים וגנים ציבוריים 13.200 דונם, ללא שימוש 36.900 דונם, שימושים מעובים 2.100 דונם, שימושים מיוחדים 3.000 דונם, מלאכה ותעשייה 3.200 דונם, שטחים חקלאיים 9.100 דונם, מלונאות 300 דונם ושטחי מוסדות 4.400 דונם.

לדעת עיריית ירושלים אפשרויות קביעת קיבולת המגורים בשטחים המבוקשים, מושפעות מהמעמד המוניציפאלי, ויצירת רצף מוניציפאלי תבטיח הגדלת הקיבולת.
מתכנן המחוז העריך בהמשך את קיבולת העיר (ראה להלן).

3. מאזן האוכלוסייה

המשמעות המרכזית של הגדלת קיבולת המגורים היא כמובן תוספת אוכלוסייה על קבוצותיה השונות. ביצוע תכנית המתאר 2000, יאפשר גידול של כ- 120.000 נפש (מאז שנת 1988). כלומר, על בסיס הנתונים שפורטו למעלה, תמנה אוכלוסיית ירושלים כ- 600.000 נפש. הגדלת שטחי השיפוט של העיר תאפשר גידול נוסף של אוכלוסיית העיר, והיא תכלול גם את 15.000 התושבים, המתגוררים כיום בשטחים אלה (מידת הגידול מותנית בצפיפות הבנייה).

מאזן האוכלוסייה נבדק משני היבטים עיקריים, כמפורט להלן:

מאזן יהודים - ערבים

כיום מורכבת אולוסיית ירושלים מכ- 72% תושבים יהודים ומכ- 28% תושבים ערבים. על פי התחזיות של גופי התכנון בדרג הארצי, יחס זה יישמר גם כשתגיע העיר לקיבולת המתוכננת.

ניתן לסכם ולומר: במידה שלא תשונה מדיניות הבנייה באזורי העיר המאוכלסים ערבים ויישמרו השטחים הפתוחים וצפיפויות הבנייה העכשוויות, לא יחול שינוי משמעותי בנושא זה. אם יחולו תהליכי הצטופפות, וקיבולת הבניה לאוכלוסיה הערבות תעלה, אזי יעלה גם חלקה היחסי בכלל אוכלוסית העיר.

בנוסף לאמור לעיל רצוי לציין עבודה שעשה מכון ירושלים לחקר ישראל עבור עיריית ירושלים. העבודה קובעת, שבשלושת צדי העיר צפוי המשך הגידול הדמוגרפי המואץ של הסקטור הערבי. על פי גישה זו יש לבחון את המרחב כמכלול, ולא להתייחס רק לתחום המוניציפאלי הנוכחי, משום שתהליך העיור נמשך בכל המעגלים.

הרכב האוכלוסייה מבחינה סוציו-כלכלית

בטיעוני העירייה כלולה הכוונה לחזק את הבסיס הסוציו-כלכלי של העיר על ידי הגדלת האוכלוסייה, שהוכשרה לעבוד בענפים יצרניים. הבטחת רזרבה קרקעית לבניית מגורים צמודי קרקע היא אחד האמצעים להניע אוכלוסייה מבוססת להתגורר בעיר. כיום יש נדידה של משפחות מבוססות למבשרת ציון ולייישובים אחרים, ואחת
הסיבות נעוצה בהיעדר פוטנציאל לבנייה צמודת קרקע בירושלים.

הודגש, כי העיר ירושלים זקוקה להרחבת תחום השיפוט כדי לאפשר לה לקיים מאזן דמוגרפי בין יהודים וערבים ובין קבוצות ושכבות אוכלוסייה שונות בתוך העיר.

4) תוספת שטח לתעשייה

לדברי עיריית ירושלים מנוצלים כיום, פחות או יותר, כל שטחי התעשייה בעיר. ביתר פירוט ניתן לומר, כי לאזורי התעשייה בתלפיות ובגבעת שאול פלשו שימושי קרקע של עסקים ומסחר,ואילו שטחי אזור התעשייה בעטרות רחוקים מלהיות מנוצלים במלואם. העירייה גורסת, שהשטחים המבוקשים חיוניים לפיתוח התעשייה בכלל ולפיתוח התעשייה עתירת הידע בפרט. בתקופת עבודת הוועדה אושר מעמדה של ירושלים כעיר פיתוח לתעשייה עתירת ידע, והדבר חיזק את טענת העירייה, כי 90,000 ממ"ר שטחי התעשייה, המתוכננים באזור מלחה, אינם מספיקים.

כמו כן הודגש, שאופיו ומיקומו של השטח בעמק הארזים אותו מבקשים לייעד לתעשייה עתירת ידע, מקנים לו יתרונות מכריעים, כאשר מדובר בצורכי תעשייה מסוג זה.

5) <u>תוספת שטח למטרות אחרות</u>

לטענת העירייה, בירושלים יש ביקוש רב להקמת מוסדות, חלקם עתירי שטח שאינו ניתן למימוש בתנאים הנוכחיים. כמו כן זקוקה העיר לתוספת שטחים למלונאות ונופש. פיתוח מתקנים עתירי שטח לתיירות עממית, מקומית ברובה, יבטיח חיזוק והרחבה של ענף התיירות בעיר. בנוסף נדרש שטח למתקנים הנדסיים ולשימושים ספציפיים אחרים.

6) <u>תחבורה ונגישות</u>

עיריית ירושלים מדגישה, כי המגמה היא לשפר את הגישה למרכז העיר בכביש מספר 1 ובכביש מספר 4. במקביל מתוכננת הרחבה ניכרת של קיבולת החנייה במרכז העיר. הוצגו גם התכניות לשיפור דרכי הגישה לעיר, לרבות בכביש מספר 9.

בהמשך הוצגה בפני הוועדה תכנית התחבורה, שהוכנה עבור העירייה על ידי חברת קמברידג' סיסטמטיקס. על בסיס תכנית זו התקבלה ההחלטה, כי במקביל להמשך התכנון והביצוע של כביש מספר 4, יתוכננו כבישי הטבעת המזרחית והמערבית. העובדה, שקטעים מכבישי הטבעת עוברים מחוץ לגבולות העיר יוצרת בעיה, והחלטה על צירוף השטחים לתחום השיפוט של העיר יכולה להיות משמעותית בהקשר זה.

כמו כן עלה בדיונים נושא 'מחלף מוצא'. לדעת העירייה כבר מזמן רצוי היה, שהנושא יטופל על ידה.

7) <u>ההיבט המוניציפאלי</u>

הודגש, כי העירייה זקוקה להרחבת הבסיס הכלכלי לשם הגדלת הכנסותיה. עיריית ירושלים מניחה, כי עלות השירותים המוניציפאליים לא תגדל עם הרחבת שטחי השיפוט וצירוף היישובים ובראשם מבשרת ציון. כמו כן צוין, כי בפועל מספקת העירייה גם כיום שירותים ליישובים שונים ללא תמורה.

ראש העירייה התייחס גם לנושא השלטון התת-עירוני, וציין, שהעירייה מעודדת קידום המינהלות בשכונות, אם כי לא במעמד סטטוטורי.

לבקשת העירייה שמעה הוועדה בישיבה האחרונה הערותיו והסתייגויותיו של סגן ראש העירייה, הרב מאיר פרוש:

א. שטחים נוספים הנדרשים למגורים צריכים לשמש לבנייה צפופה ולא לבנייה צמודת קרקע .

ב. מציע להרחיב את גבולות העיר באזורים בהם הפוטנציאל הקרקעי מתאים לבניית דירות מגורים.

ו. עמדת המועצה האזורית מטה יהודה*

את עמדת המועצה האזורית הציג יושב ראש המועצה.

המועצה האזורית מתנגדת להרחבת תחום השיפוט של ירושלים לכיוון מערב. יחד עם זאת המועצה האזורית מעודדת שיתוף פעולה בין שתי הרשויות, ושוקלת אפשרות לפתח בתחומי המועצה פרויקטים, שישרתו את תושבי ירושלים. יישובי המועצה מושפעים כבר ממילא מהעיר הגדולה, מצורכיה ומתכניותיה. נציג המועצה האזורית הדגיש את חשיבות השטחים הירוקים ושימורם, וביקש למנוע את הבינוי המסיבי, שילווה את הרחבת תחום השיפוט.

לבקשת המועצה העריכו מומחים מהטכניון את ההשפעות הצפויות, שיהיו להרחבת גבולות ירושלים מערבה. מסקנות העבודה הוצגו כחלק מעמדת המועצה האזורית. החוקרים סברו, שהרחבת גבולות העיר לא תשפר באופן משמעותי את הבסיס הפיננסי של העירייה ואולי אף תזיק לו. למעשה יש פער גדול בין צורכי הפיתוח הקרקעי שהציגה עיריית ירושלים, לבין הערכה של מומחי הטכניון. לדעתם בירושלים יש כיום עתודות קרקע לא מנוצלות למגורים, לתעשייה ולתיירות, אשר עונות על הביקוש. כיוון הצמיחה מערבה רק יזיק לפיתוח העיר, ובין היתר יהיו לו השלכות שליליות על האטרקטיביות של מרכז העסקים הראשי. לסיפוח עלולות להיות השפעות גיאו-פוליטיות בלתי רצויות, בעיקר על יחסי יהודים ערבים. הסיפוח יפגע בדמותה הפיסית של ירושלים ובנוף ממערב לעיר. לפיתוח בכיוון זה יהיו השפעות שליליות על המועצה האזורית בכלל ועל היישובים בפרט.

---

* ראה גם עבודה " הערכת ההשפעות הצפויות של ההצעה להרחיב את גבולות ירושלים מערבה" נובמבר 1990 המצורפת לדו"ח זה.

לצירוף יהיו השפעות שליליות לא מבוטלות על האיזון הכלכלי והחברתי של מערכת היישובים, עקב ניתוק ארבעת היישובים החזקים, ואובדן השקעות שנעשו בשטח. נזק ייגרם למערכת החינוך, וייתכן פירוק חברתי של קהילות.

מהנדסת המועצה האזורית התייחסה בדבריה לשימושי הקרקע בשטחים, שמבקשת עיריית ירושלים לספח. לדעתה יש לפסול הקצאת שטחים עצומים לתעשייה באתרים המוצעים. באשר למגורים, מסיבות תכנוניות, ללא שינויי ייעוד קרקע בתכנית העירייה, לא ניתן יהיה לממש כמחצית מתוספת המגורים (18.000 יחידות דיור), שמתכננת עיריית ירושלים לבנות בשטחי הסיפוח. לעומת זאת אין למנוע פיתוח מתקני תיירות עממית והקמת מוסדות בשטחים הכפריים. המהנדסת הציגה תכניות לעיבוי היישובים הקיימים ותכניות ליזמות פיתוח בשטחי המועצה.

ז. עמדת היישוב מבשרת ציון*

נציגי התושבים הדגישו, שמטרתם לשפר את תפקוד המועצה המקומית באמצעות מעורבות בתחומים שונים, צעדים שיובילו לצמיחת מנהיגות מקומית בעלת יכולת להקים ולהפעיל מועצה מקומית. לדעתם, הגידול המואץ באוכלוסיית היישוב ושינוי רמתה החברתית-כלכלית, ימצאו ביטויים בהרכב המועצה בבחירות הבאות ויאפשרו פתרון בעיות ההנהגה המקומית.

תושבים חדשים וותיקים שהביעו דעתם, סברו, שהיישוב עובר תהליך של אינטגרציה, הממתן את הקיטוב בין קבוצות חברתיות-כלכליות שונות, ומבטיח פתרון אפשרי לאחת מבעיות היסוד של היישוב.

כמו כן הדגישו הדוברים את ההתנגדות הנרחבת ביישוב לצירוף היישוב לירושלים, עובדה שמצאה ביטויה גם בממצאי סקר: 73% מבין תושבי מבשרת ציון מתנגדים לסיפוח היישוב לירושלים.

תושבי היישוב חוששים בעיקר מפגיעה באיכות החיים, אשר אותה קיוו להשיג, כאשר עזבו את העיר ועברו להתגורר במבשרת ציון. הפגיעה באיכות החיים יכולה להיגרם אם יוגדלו צפיפויות הבנייה. כמו כן הובע חשש, שמא עיריית ירושלים לא תוכל להבטיח שירותים ברמה גבוהה לשכונה המרוחקת.

---

* ראה גם עבודה בדבר "עמדות תושבי מבשרת ציון לגבי אפשרות הסיפוח לירושלים", מרץ 1990, המצורפת לדו"ח זה.

סוגיית רמת המיסוי העצמי הנמוך הועלתה אף היא. התושבים הניחו, שכאשר תהיה מועצה נבחרת, שתיתן שירותים ברמה מתאימה, תשתווה רמת המיסוי במבשרת לזו הקיימת ביישובים בעלי אופי דומה.

התושבים דיווחו גם על תכניות שונות להרחבת הבסיס הכלכלי של היישוב, תוך שמירה על איכות החיים. התכנית להפוך המחצבה לאזור תעשייה עתירת ידע, מהווה דוגמא בולטת בנושא זה.

בשם התושבים הוצגו גם ההיבטים התכנוניים של היישוב, המעוגנים בעקרונות תכנית המתאר המחוזית. לדעת מומחה התכנון, אם לא רוצים לשנות את אופיה של מבשרת, ניתן יהיה להוסיף ולבנות בה לכל היותר 300 יחידות דיור, ולא 2000 יחידות, כפי שהוצע בתכנית של עיריית ירושלים (קיבולת האוכלוסייה הריאלית של מבשרת על פי נתוני מינהל אגף התכנון במשרד הפנים, מאפשרת תוספת של כ-6.000 נפש. הנחה זו מתאימה לנתוני העירייה).

יתר על כן, התפיסה התכנונית של מבשרת היא שמירת הגיאיות.

התושבים מציעים לשקול אפשרות של סיפוח שטחים ולא יישובים, כלומר, להשאיר בשטח המורחב של עיריית ירושלים מובלעות מוניציפאליות עצמאיות.

היו תושבים שסברו, כי במצב הנוכחי מבשרת ציון עדיין איננה בשלה לתפקד באופן עצמאי. לגיבוש מנהיגות נחוץ זמן נוסף ויש להמשיך ולהפעיל ועדה קרואה. אולם, אם יוחלט על צירוף לירושלים יש להעדיף סיפוח מלא ולא להתיר קיומו של דרג ביניים מוניציפאלי. הובעה גם דעה, כי מבשרת ציון עשויה ליהנות ממצב, שיבטיח לה מעמד עצמאי במסגרת עיריית ירושלים, ובעיקר מהמשאבים שעיריית ירושלים תוכל לגייס לפיתוח היישוב.

קבוצת בעלי קרקעות בגבול מבשרת ציון הציגו עמדה משלהם. אנשיה ביקשו לכלול את השטחים שבבעלותם בתחום השיפוט של ירושלים אם יוחלט לכלול את מבשרת בשטחי השיפוט של העיר, ולאפשר הקמת שכונת מגורים צמודה למעוז ציון, מדרום לכביש הבינעירוני, על שטח של כ-600 דונם.

<u>תמצית עמדת הוועדה הקרואה</u>

יושב ראש הוועדה הקרואה הדגיש, כי מדובר דה-פקטו בוועדה רביעית. לדעתו יש ליישוב בעיות יסודיות, שגם בעתיד לא ניתן לפתרן במסגרת מקומית. התארגנות התושבים אין די בה כדי לפתרן. ההנהגה המקומית לא תשתנה לדעתו בתקופה הקרובה.

הבעיות היסודיות הן: ההרכב החברתי-כלכלי-עדתי. יש חיכוך בין תושבי החלק הותיק של היישוב שעיקרו במעוז ציון א' ו- ב' מדרום לכביש, לבין התושבים שבחלקי היישוב שמצפון לכביש הבינעירוני. גם מבחינה פיזית היישוב מפוצל. יחסית לגודל האוכלוסייה מפוזרים בתי היישוב על שטח גדול וצפיפות הדיור נמוכה בצורה קיצונית בהשוואה ליישובים אחרים. הפיזור יוצר קושי רב באספקת שירותים מוניציפאליים. בנוסף יש להדגיש, שמבשרת ציון נשענת על ירושלים הסמוכה, בכל הקשור למקומות התעסוקה, לנושאי החינוך ולשירותי המסחר והפנאי.
על בעיית המיסוי העצמי לא תוכל המנהיגות המקומית להתגבר. הבעיה קיימת זמן רב, והסיכוי, שהנבחרים יצליחו להטיל מסים ולגבותם כחוק, קלוש.

כל הנאמר לעיל מתייחס לטווח הזמן של השנתיים הקרובות. בתקופה זו נדרשות השקעות גדולות מאוד בתשתית. יש לשקול, אם רצוי, שוועדה קרואה תמשיך לנהל את היישוב גם בתקופה זו, ואם יהיה בכוחה לגייס את ההשקעות הגדולות הנדרשות לניהול התקין.

לדעת יושב ראש הוועדה הקרואה, צירוף לירושלים הוא פתרון הולם, אם יובטח למבשרת ציון מעמד של רובע עירוני.לדעתו, למרות שהניסיון האחד הקודם ברובע קריית חיים נכשל, יש סיכוי להצליח במקרה של מבשרת ציון. אמנם האפשרות להפעיל מועצה מקומית בתוך עירייה עדיפה מבחינה תיאורטית, אולם בהיעדר סיכוי לממשה, עדיף לבחור באופציה של הפעלת רובע עירוני.

יתר חברי הוועדה לא הביעו עמדה שונה מעמדתו של יושב ראש הוועדה הקרואה , שעיקריה פורטו לעיל.

אנשי החינוך במועצה האזורית הציגו אף הם את עמדתם. ייפגעו בעיקר ילדי היישובים, שלא יסופחו לירושלים. רמת בית הספר תרד ויש סכנה, שחטיבת הביניים ובית הספר התיכון ייסגרו. יש לזכור, שכרבע מילדי בית הספר המקיף הם ילדי ארבעת המושבים, המיועדים לסיפוח. מערכת החינוך הממלכתי-דתי במועצה ממילא נשענת כיום על ירושלים.

למרות נטישה זמנית של שטחי חקלאות במועצה, הציגו הדוברים אפשרויות לפיתוח חדשני של הענף. פיתוח שירותי הקיט קשור גם הוא לשמירה הכרחית של האופי הכפרי של האזור.

עמדת נציגי תנועות ההתיישבות: מזכיר תנועת המושבים הציג את בעיית הפיתוח העירוני על חשבון יישובים כפריים. לדעתו יש למצוא דרך ביניים, אשר תאפשר לשמור על צביון היישובים הכפריים מבלי לפגוע בפיתוח ירושלים. יש לקבל החלטות על בסיס שמירת איכות החיים והיכולת לנצל בעתיד את קרקעות היישובים, ולהפכן לנכס כלכלי של ממש. גם לגורם ההיסטורי, לעובדה שהיישובים התזיקו ועיבדו משבצות קרקע על הקו הירוק, יש משמעות ומשקל. אסור להתעלם מהתכנון הקודם, ויש לשלב במרחב התיישבות כפרית לצד פריסה עירונית צפופה.

בנוסף, יש לעודד את המגמה של פתיחת היישובים למגורי אוכלוסייה לא חקלאית, כדי לאפשר גידול האוכלוסייה.

מזכיר התנועה הקיבוצית המאוחדת התריע על הסכנה הטמונה בהפקעת שטחי מחיה של הקיבוץ, בין היתר, מתוך חשש לעתידה ושלמותה של המסגרת הייחודית.להערכתו תורמות הקהילות הכפריות לגיבוי העיר ירושלים.
המועצה האזורית מתחזקת עם התפתחות המגמה, המצביעה על רצונם ועל יכולתם של הקיבוצים להשתלב בפעילות משותפת עם המושבים במועצות האזוריות.

<u>תמצית עמדת היישובים במועצה האזורית</u>

ארבעת היישובים הכלולים בבקשת עיריית ירושלים:

ב י ת - ז י ת

הטענות העיקריות שהשמיעו התושבים המתנגדים לסיפוח:

1. התנגדות לשינוי במעמד שבחרו בו כחברי מושב והפיכתם לתושבי עיר.

2. הסיפוח יפגע בהמשך פיתוח הקיט.

3. הסיפוח יפגע בחקלאות.

א ו ר ה

נציגי התושבים המתנגדים לסיפוח העלו בעיקר את הטענות האלה:

1. זכות היסטורית, והשאיפה לחיות במסגרת הייחודית של המושב תוך חשש מפגיעה במרקם החברתי.

2. הודגש חלקה של החקלאות בפרנסת תושבי המושב והוצגו תכניות לחידוש הענף, כולל המטעים.

3. הוצגו תכניות לעיבוי היישוב (בנים ועולים).

4. בהליך ביצוע נמצאות תכניות לפיתוח קיט, בתי מלאכה ותעשייה זעירה.

ע מ י נ ד ב

בעיקרן היו הטענות דומות לטענותיהם של בני מושב אורה. בנוסף הובע חשש מפני פגיעה בסביבה ובנוף הכפרי הפתוח.

מ ו צ א - ע י ל י ת

נציגי היישוב הביעו עמדה חד משמעית נגד הסיפוח:

1. הודגש הקיום העצמאי והמיוחד של היישוב משך שנים רבות מאוד.

2. הודגש הצורך בקיומו העצמאי של היישוב במסגרת של יישובים כפריים במועצה האזורית. בין היתר הודגש נושא החינוך, תוך הצגת תרומתו של היישוב לקיומו של החינוך היסודי, העל-יסודי והלא-פורמלי במסגרת יישובי המועצה האזורית.

3. לדעת התושבים, כיום - במסגרת הקיימת, הם מקבלים שירותים טובים יותר ומשלמים פחות מסים.

להלן תמצית עמדת הקיבוצים אשר חלקים משטחיהם כלולים בשטחי ההרחבה המבוקשים:

קיבוץ צ ו ב ה

אנשי הקיבוץ מתנגדים לצירוף שטחים,וביניהם שטחי מטעים ושטחים, המיועדים לפיתוח תיירות (תל צובא) לשטח השיפוט של ירושלים. הודגשה במיוחד הפגיעה המשמעותית בבסיס הכלכלי של הקיבוץ, כתוצאה מסיפוח השטחים לירושלים.

קיבוץ ק ר י ת - ע נ ב י ם

חברי הקיבוץ מתנגדים להוצאת המובלעת שבה מדובר, בין היתר על רקע החשש מפגיעה במסגרת הקיבוצית בעתיד. מדובר בשטח מיוחד לפיתוח תיירות, המשמש גם כעתודה חקלאית.

חברי שני הקיבוצים סבורים שהשטחים לא יוכלו עוד לשמש לביסוסם הכלכלי, אם מעמדם המוניציפאלי ישתנה והם יהוו חלק מהשטח של עיריית ירושלים.

בנוסף למתואר למעלה הופיעו בפני הוועדה נציגי יישובים נוספים הממוקמים על גבול השטחים, שמבקשת עיריית ירושלים לספח לשטחה. טענותיהם נגד הסיפוח דומות בעיקרן לטענות ארבעת היישובים, הכלולים בתחום זה. היישובים הם: צור-הדסה ובית נקופה.

לקראת סיום הדיונים טען הנציג המשפטי של מספר יישובים במועצה האזורית, כי המדיניות החדשה של מינהל מקרקעי ישראל ומשרד הבינוי והשיכון, מאפשרים בנייה ופיתוח בממדים גדולים, בלי שהדבר מחייב 'הזזת' הגבול המוניציפאלי.

כמו כן העלה הנציג המשפטי את שאלת המשמעות הכספית של הפקעה אפשרית של משבצות קרקע על ידי מינהל מקרקעי ישראל.

ח. עמדות גופים נוספים שהוצגו בפני הוועדה*

==========

1. נציגי שדולת "שמירת הטבע"

<u>אגף הייעור של הקרן הקיימת לישראל:</u>

מתנגדים ליצירת רצף עירוני לאורך חתך הרוחב האופייני והחשוב ביותר בישראל. מעבר לכך, במידה שיש צורך להרחיב ולפרוס את העיר, יש להמשיך ולשמור על שני העקרונות:

1. יש לקבוע את תחום העיר על במת ההר, ולשמור על אופיה כעיר "מכונסת", כאשר "חומה" ברורה ומוגדרת של בינוי תוחמת את אתר העיר.

2. יש לבנות על הרכסים בלבד ולהשאיר את כל המורדות המשופעים, הגיאיות והוואדיות פתוחים ופנויים מפיתוח ומבינוי.

ראה גם פרוטוקול ותזכיר "הרחבת גבולות ירושלים", אגף הייעור של הקק"ל, יולי 1990 המצורפים לדו"ח זה.

הדרכים ליישום העקרונות הנ"ל:

1. שמירה על חגורת הירק, שכבר היום פרוסה סביב העיר הבנויה.

2. שמירה על חגורות פתוחות, לאו דווקא מיוערות. מדובר בשטחים פתוחים ויערות לאורך ארבעת צירי הגישה לעיר.

3. שמירה על שטחים פנויים לאורך שני עמקי הנחלים (נחל שורק ועמק רפאים).

4. שמירה על אתרים ייחודיים מחוץ לעיר, שערכם אינו נופל מאתרים הסטוריים וארכיאולוגיים בתוך העיר.

5. ייעור במורדות, שהשיפוע שלהם יותר מ- 35% ועל הרכסים שלהם מתוכננת בנייה.

הודגשה חשיבות התכנון והפיתוח של פארק עירוני סטטוטורי, בהליך שיבטיח השטח מפני כוונות ופעולות בינוי.

אנשי קק"ל הביאו לידיעת הוועדה פרטים אודות גיאיות ומדרונות, בהם חרגה עיריית ירושלים מהכללים המחייבים, שעניינם שמירת השטחים פתוחים ונקיים. בנוסף, הוצע לוועדה לקבוע, שכל שטח יער שייכלל בעתיד בתחום עיריית ירושלים, יישאר כזה.

יחד עם זאת, הצביעו אנשי קק"ל גם על שטחים שניתן לבנותם: שלוחת בית איכסא, שטחים נוספים במבשרת ציון, אזור "הדסה", אבן ספיר וכן אזור אורה ועמינדב.

<u>החברה להגנת הטבע:</u>

נציגי החברה התייחסו לשני היבטים: פגיעה בנוף ופגיעה באתרים שנועדו לשימור. החברה התנגדה לתוספת של 30.000 דונם לתחום השיפוט של ירושלים, על רקע נקודות מחלוקת עם העירייה בנושאי איכות הסביבה: הסדרת הביוב, שפכי עפר, הפיכת דירות למשרדים, פגיעה בשטחי תעשייה ונושאי תחבורה. כמו כן הביעו נציגיה התנגדות להקמת אזור תעשייה בעמק הארזים. לטענת החברה יש פוטנציאל דיור בעיר, ומאידך פוטנציאל בינוי בשטח המבוקש קטן מהמוצג בבקשה, בעיקר אם לא תהיה פגיעה בנוף והעירייה תימנע מבינוי המורדות המשופעים.

2. מ ש ר ד י ה מ מ ש ל ה

<u>משרד הפנים:</u>

עמדת המשרד הוצגה על ידי המנכ"ל.

נושא איחודן של רשויות מקומיות נמצא על סדר יומו של משרד הפנים שנים רבות. בתקופה האחרונה נקבעה מדיניות, לפיה יש להקטין את מספר הרשויות המקומיות בישראל. ביצוע המדיניות מתבסס על מכלול שיקולים מקצועיים, והדבר בא לידי ביטוי בתכנית האסטרטגית של המשרד. בדרך להשגת המטרה בוחנים אופציות שונות. הקריטריונים לבחינה הם גיאוגרפיים ותכנוניים: רציפות בבינוי, שילוב דרכי תחבורה, גורמים בשטח היוצרים רציפות או הפרדה, שילוב תפקודים מסחריים ואחרים ופוטנציאל הפיתוח. כל אלה נבדקים בהקשר לכמות הבנייה צמודת הקרקע, וצפיפות דיור נמוכה ובעייתית מבחינת עלות השירותים. נבדקים גם נושאים נוספים: תפקוד הרשות המקומית, חוסן ועומס על המערכת המינהלית העירונית ופוטנציאל ההכנסות של הרשות המקומית. במקרים רבים יש לבחון את פוטנציאל הפיתוח, בעיקר בתפר בין שתי הרשויות המקומיות. בטיפול בנושא לוקחים בחשבון השפעה אפשרית של הבדיקה על תהליכי שיתוף הפעולה.

לאורם של קריטריונים חברתיים, שאינם מרכיבים פיסיים, נבחנות ההשפעות של שינוי אפשרי על האיזון בן קבוצות אוכלוסייה וכן השפעות פוליטיות - ציבוריות.

המשרד אינו בעד איחוד בכל מחיר. צריך לבחון לגופו של עניין, בעיקר על רקע הצורך הקיים במעורבות האזרח.

עמדת התכנון הוצגה ע"י מתכנן המחוז. הוא סקר סקירה מקיפה את קיבולת המגורים בעיר ואת מערך שימושי הקרקע שלה.

מגורים:

להערכת מתכנן המחוז, אם לא ישנו ויורידו את קו הגובה מתחתיו אין בונים כיום, ובקצב בנייה של כ-5000 יחידות לשנה, תאזל הרזרבה הקרקעית הציבורית לבנייה תוך ארבע או חמש שנים. הגדלת זכויות הבנייה בגלעין הוותיק של העיר הינה תהליך ארוך ומסורבל, ולא ניתן לחזות מראש את הקמב ואת אפשרויות המימוש.

תעשייה:

תכניות ישנות אפשרו כניסת מסחר ומשרדים לאזורי תעשייה מתוכננים, ואלו שינו את ייעודם המקורי. שכונות המגורים התקרבו לאזורי התעשייה הישנים וערכי הקרקע הגיעו לרמה, שהתעשייה אינה יכולה לעמוד בהם. רק הר חוצבים משמש לתעשייה ובמקום כמעט שאין רזרבה קרקעית. שטח התעשייה בעטרות אינו יכול, בשל מיקומו, למשוך השקעות מחו"ל הדרושות לתעשייה עתירת הידע.

מוסדות ציבור:

בעיר אין כמעט רזרבות קרקע המיועדות להקמת מוסדות ציבור, להוציא את הרזרבה הקרקעית להקמת קריית הממשל.

<u>השטחים שמבקשת העירייה לצרף:</u>

לדעת מתכנן המחוז גם אם תופנה כמחצית השטח המבוקש לשימוש עירוני, יש לערוך בדיקה הרבה יותר מפורטת של פוטנציאל הפיתוח. יש להניח, כי פוטנציאל הפיתוח שימומש, יהיה קטן בהרבה מההערכות שהציגה עיריית ירושלים. בכל מקרה, יש לנתק את הקשר בין הבקשה להרחבת הגבולות, לבין נושאי התכנון של השטח.

אולם, אם מדובר בפיתוח עירוני, יש להעדיף שהשטחים יהיו בתחום העיר ירושלים. אין כמעט סיכוי לממש תכניות להגדלה מסיבית של קיבולת הדיור אם לא יועברו שטחים לתחום העיר. כיום, ללא קשר לעבודת הוועדה, דנים באפשרויות הפיתוח של שטחים בכיוון מערב מבלי לפגוע בעיר ובכניסה אליה.

בהקשר זה נבדקות האפשרויות האלה:

1. יצירת רצף פיסי בין מבשרת ציון לירושלים. כדי לאפשר פיתוח תכנוני מתקבל על הדעת, יהיה צורך לספח מעט שטחים מעבר לקו הירוק.

2. בשלוחה לכיוון אורה - עמינדב - אבן ספיר ניתן להוסיף שטחי בנייה מבלי לפגוע בערכי נוף.

בעשור האחרון חל במועצה האזורית מטה יהודה תהליך פירבור:

1. חלק מהיישובים הותיקים קלטו אוכלוסייה, המעוניינת לגור קרוב לעיר, ולבנות על שטח גדול במחיר נוח.

2. יש במושבים תהליך מואץ של חדירת תפקודים כגון מלאכה, תעשייה זעירה ושטחי אחסון, לתוך חלקות המשקים.

מינהל מקרקעי ישראל:

להערכת מנהל המינהל עתודות הקרקע של המינהל בירושלים, מבטיחות בנייה של כ-20.000 יחידות דיור ולא יותר. לכן, אי אפשר שלא להרחיב את גבול השיפוט של ירושלים לכיוון מערב עד קו עין רפה-אבו גוש במערב, וצור הדסה בדרום. ההרחבה תאפשר תוספת של 30.000 -50.000 יחידות דיור.

היישובים אבן ספיר, אורה, עמינדב ובית זית וקרקעות של יישובים אחרים ייכללו בתחום המורחב של ירושלים. להערכתו יכולים היישובים לשמור על אופיים הייחודי גם בתוך תחומי העירייה. להערכתו אין לקשור את שינוי הייעוד לשינוי המוניציפאלי. בשטחי עיריות ניתן למצוא קרקע חקלאית ויש מועצות אזוריות ששטחיהן החקלאיים מועטים. כמו כן, הודגש כי אין קשר בין השיוך המוניציפלי לבין הזכויות בקרקע.

הצורך בשינוי גבולות מוניציפאליים כדי להוסיף אלפי יחידות דיור מתעורר כיום בערים רבות, בעיקר בשל העלייה הגדולה.

משרד הבינוי והשיכון:

עמדת המשרד הוצגה על ידי מנהל המחוז:

א. התייחסות לתכנית האב של ירושלים משנת 1968, מלמדת, שהגדרת גבולות ברורה בין העיר לבין סביבתה הינה עיקרון חיוני. לא רצוי שעיר ייחודית כמו ירושלים תתפשט יתר על המידה.

ב. לקצב גידול מהיר יש מחיר: פגיעה במרכז העיר, בעיות תנועה ותחבורה, מחסור במוסדות ציבור וקושי באספקת שירותים.

ג. תהליך העיור של החגורת הפיתוח המערבית, עלול לגרום לטשטוש הגבול העירוני של ירושלים. צריך לשמור על החגורה הכפרית.

ד. להערכת הדובר ניתן להוסיף 25,000 יחידות דיור בגבולות הקיימים של העיר. הקיבולת המרבית בגבולות אלה היא 40,000 יחידות דיור. כבר עתה ניתן לממש בנייה בהיקף של 17.000 יחידות דיור במתחמים בהם קרקע זמינה לבנייה. גם פוטנציאל התעשייה גדול מאוד, אם לא מנצלים את השטחים למסחר.

ה. ההרחבה מערבה תפגע במאמץ לאיחוד העיר ולפיתוח חלקה המזרחי.
הדובר אינו רואה סכנה של הפרת המאזן הדמוגרפי בתחום העיר, אך לא כך הדבר לגבי המרחב המטרופוליני.

ט. ד ע ת מ י ע ו ט

==========

להלן מובאת דעת המיעוט של שניים מחברי הוועדה - פרופ' דניאל אלעזר ומר עמיחי בן-דרור.

הוועדה להרחבת גבולות ירושלים
דו"ח מיעוט

פרופ' דניאל י. אלעזר

בראש ובראשונה ברצוני להביע רחשי כבוד לעמיתי חברי הוועדה וליושב הראש הנכבד ואת הערכתי המלאה להליכי עבודתה של הוועדה. עבודתה של הוועדה התנהלה על הצד הטוב ביותר באופן שכל ועדה ממלכתית בכל מקום אחר בעולם היתה גאה בהם.

הוועדה האזינה לכל חוות דעת, עודדה את כל המעוניין להופיע בפניה, עיינה בכל פיסת חומר רלבנטית, ערכה מספר ביקורים בשטח על מנת להבין היטב את המצב במקום ובאופן כללי וסקה במשימה המוטלת עליה באופן מקיף ומעמיק. אני חש גאוה מהיותי חבר בוועדה זו ומהקשר עם עמיתי, עימם ישבתי על המדוכה. כולם הגיעו לכלל החלטה על בסיס שיקולים לאומיים ובשום מקרה לא הושפעו על ידי שיקולים צרים יותר.

אולם, לאחר שעיינתי בכובד ראש בנושא על כל היבטיו, אני חש חובה להגיש דו"ח מיעוט זה; אמנם החלטות הרוב דברי טעם הם, אך אני מאמין כי ההמלצות הכוללות נוקטות באמצעים מיושנים. אני סבור כי הגיעה העת לגישה חדשה לחלוטין בהתמודדות עם הסוגיות אשר עמדו בפנינו.

אין ספק כי נודעה חשיבות רבה לנושאים העיקריים בהם עסקה הוועדה. אכן יש להעניק מרחב התפשטות לגידול באוכלוסייתה היהודית של ירושלים וכן יש חשיבות חיונית לפיתוח כלכלי באזור ירושלים על מנת לספק מקומות עבודה - לא רק לתושביה החדשים של האזור אלא לתושבים המתגוררים כיום בירושלים ובסביבותיה. חילוקי הדעות בינינו נוגעים לאופן ביצוע המשימה. אני מאמין כי הרחבת גבולותיה ובדיעבד גם הגדלת אוכלוסייתה של העיר יהיו כרוכים בעלויות לואי גבוהות ובסופו של חשבון יצא שכרו בהפסדו. הסיבות לעמדתי הן כדלקמן:

1. אמנם האפשרויות לבינוי נוסף בתחומי ירושלים של היום הינן מוגבלות למדי, אולם יש ביהם איתן לדעה כי גודל אוכלוסייתה של ירושלים כעיר הגיע למידה האפקטיבית המירבית וכי כל גידול נוסף באוכלוסיה זו עלול לפגוע ברמת החיים בתחומי העיר. המומחים

העוסקים בנושא זה לא הגיעו לחשובות חד-משמעיות כלשהן באשר לגודלה האופטימלי של העיר, אך המחקרים אשר הופיעו עד כה מצביעים על יתרונות לגודל באזורים עירוניים באוכלוסיה עד 250,000 איש. כאשר האוכלוסיה נעה בין 250,000 ו-750,000 קיים פחות או יותר, איזון בין יתרונות לגודל ובין החסרונות לגודל, ההולכים ומתגלים. מעל 750,000 קטנים היתרונות לגודל.

ירושלים כיום נמנית על הקבוצה המובילה של ערי העולם המנוהלות באופן המוצלח ביותר, אולם בהקשר הישראלי אין סיכוי כי עיר גדולה יותר תשמור על רמה ביצוע מינהלי זה. אין ספק כי חל שיפור בניהולה של תל-אביב, לדוגמא, באשר הפכה לעיר בעלת מימדים קטנים יותר המוקפת באזור מטרופולין. גידול משמעותי בירושלים לא יתרום למצבה הנוכחי של העיר.

תושבים נוספים אשר עוברים לגור באזור ירושלים יכולים לקבוע את מושבם מחוץ לגבולות המוניציפליים באזורים סמוכים. המאזן הדמוגרפי האזורי יכלול תושבים אלה באותה מידה כמו תושבי ירושלים גופא. יש לזכור כי המגבלות על צמיחתה של ירושלים נוגעת לאוכלוסיה הלא-יהודית והיהודית במידה שווה והסוגיה העומדת עתה על הפרק היא מאזן דמוגרפי אזורי ולא מוניציפלי.

2. אכן יש לדאוג למקורות תעסוקה נוספים באזור ירושלים עבור תושבי העיר בהווה ובעתיד, אך אין צורך למקם את מקומות העבודה בתחומי העיר. ירושלמים יכולים לצאת מספר קילומטרים מחוץ לגבולות העיר בדרכם למקום עבודתם. גם כיום נוסעים תושבים רבים מרחק 30 ק"מ או יותר אל מקום עבודתם ללא טרוניות. הבה נעודד הקמתם של מקורות תעסוקה נוספים באזור ירושלים, אך אין צורך לעמוד על מיקום בתוכני העיר על מנת לאפשר גישה סבירה לתושבי העיר.

3. ערים בכל העולם כבר למדו שאין דרך לעצור את התפתחותם של פרברים. יהא גודל תחום העיר אשר יהא - תמיד יימצאו תושבים המעדיפים אורח חיים פחות עירוני בקהילה קטנה יותר מחוץ לגבולות המוניציפליים. במקרה כזה יגרום סיפוחם של אזורים אלה להרחקת הפרברים למקומות מרוחקים יותר.

על כן, סיפוחם של מבשרת ציון ושטחים אחרים, מחוץ מגמה למניעת התפתחותם של פרברים מסביב לירושלים, יגביר את הבניה לכיוון מערבה מעבר למבשרת. הפסקת התפתחותם של פרברים ממערב לעיר יגרור סיפוח אזורים עד לים החיכון ובעקבותיו יצמחו הפרברים מצפון ומדרום. מחוץ הנסיון המצטבר בעולם הרחב, אנו למדים כי ערים גדולות נדרשות להסתגל לתהליך פיתוח הפרברים ולמצוא דרכים להתמודדות עם הבעיות המתעוררות בנסיבות אלה - לאו דוקא באמצעות סיפוח האזורים ההולכים וצומחים סביבן.

כבר עתה מתברר כי המחיר שתידרש ירושלים לשלם עבור סיפוחה של מבשרת ציון יעלה על ההכנסות שתתקבלנה באמצעות תוספת מיסוי. באזורי מטרופולין ותיקים נוטה להיווצר מאזן של הוצאות והכנסות בין היחידות המוניציפליות השונות - כפי שמצביעים נתוני מחקר קיימים. יחד עם זאת, ניתן ללמוד מן הנסיון שאין יתרונות לגודל באמצעות סיפוח.

התסכונות הצפויים נספגים במהרה על ידי הצורך בתוספת הוצאות על תשתית, ציוד וביורוקרטיה, על מנת לשרת את הגיידול בשטח. בכל ה"רפורמות" המוניציפליות שבוצעו באירופה בשנות ה-60 וה-70 הסתמנה עליה בהוצאות ולא ירידה כצפוי.

4. יתר על כן, העליה בהוצאות היתה מלווה בירידה ברוח המעורבות של האזרח, כאשר שטחי שיפוט קטנים נבלעו בתוך גדולים מהם. כך הנחית הסיפוח מהלומה על מימשל עצמי דמוקרטי ועל מעורבות התושבים - מגמה הזוכה כיום לעידוד בישראל.

5. מוסכם כי הסיפוח המוצע נועד למטרות פיתוח אולם האזור העומד על הפרק איננו מתאים במיוחד לפיתוח עירוני, אשר יגבה מחיר כבד מאיכות הסביבה והחיים באזור ירושלים, בנוסף להוצאות תשתית גבוהות ביותר.

לאור אופיו הפוליטי של תהליך קבלת ההחלטות בנושאי פיתוח עירוני, הרי השטח המסופח יהיה נתון ללחצים שונים לקידום יוזמות פיתוח, ללא התחשבות במימד האסטתי ובאיכות החיים - זאת על אף אזהרות הדו"ח המתריע על תוצעות אלה.

השמירה על הפרברים - בין אם מדובר במושבים סמוכים לעיר או ערי לוויין קטנות בעלות פיתוח לא צפוף ביותר הינה דרך טובה לאין שיעור לטיפול בנוף מאשר בניה מסיבית או גבוהה.

די אם נביט בפגיעה בנוף בשכונות רמות, הר-נוף וגילה בניגוד למצב במבשרת ציון, בית זית, מוצא או מוצא עליה - ההבדל ניכר לעין.

אנו מחוייבים לא רק לדאוג לקורת גג לאוכלוסיה ההולכת וגדלה אלא גם לשמירה על הנוף והסביבה בישראל לדורות הבאים, בעיקר באזור ירושלים. ירושלים ניצבת כיהלום בראש ההר, מוקפת בהרים עוטי ירוק וזהב - הבה נשמור על יופיה ולא נעכיר את הנוף הקסום באספלט ובטון.

כיצד ניתן, אם כן, להתמודד עם הבעיות האמיתיות הכרוכות באזור מטרופולין מתפתח שהוזכרו בדו"ח. אני סבור כי הגיעה העת להתנשא מעבר לתרופות בלתי הולמות ולפתח אמצעים אחרים לפתרון בעיות אזוריות.

1. יש להקים רשות אזורית לשרותים מטרופוליטניים אשר יהיה אחראי לתכנון אזורי ולגבייה מס מטרופולין בסיסי אשר יממן שרותים של רשויות מוניציפליות שונות עבור אזור המטרופולין כולו.
אזור מטרופולין מעין זה יעניק מסגרת מתאימה לצמיחה מוניציפלית ללא קשר לשטח השיפוט המוניציפלי.

2. דרך חלופית שניה הינה ביצועה של תוכנית מקיפה לחלוקת מדינת ישראל לרשויות אזוריות בדומה לפרובינציות בבלגיה ובהולנד, ה-COUNTIES בארה"ב ובאנגליה, וה-KRIESE בגרמניה. רשויות אלה כוללות רשויות מקומיות ומועצות אזוריות בתוך שטחן ומספקות עבורן שרותים אזוריים משותפים בתחומים מסוימים.

הרשויות המקומיות העירוניות והכפריות בישראל אינן שותפות למסגרת אחת מחמת סיבות הסטוריות הקשורות בהבדל בין מודלים שונים של התיישבות במגזרים השונים. על רקע עובדה זו יתעוררו קשיים במאמץ ליצירת שיתוף פעולה ביניהם ותורגש העדרה של מסגרת מקומית הולמת להתמודדות עם בעיות אזוריות. חלוקתה של המדינה לאזורים (מספרם יכול לנוע בין 9 לבין 18) תפתור בעיות רבות, איתן מתמודד כיום משרד הפנים באמצעות מיזוג או סיפוח - פתרונות אשר אינם מוכתרים בהצלחה.

אני ממליץ, אם כן, על שמירת גבולותיה הנוכחיים של ירושלים אך בעת ובעונה אחת על הקמתו של רשות אזורית לשרותים מוניציפליים רב-תכליתיים, או לתילופין, איזור אשר יכלול את ירושלים דהיום יחד עם הערים, הישובים, המושבים, הקיבוצים והשטחים משורש או שער הגיא במערב, אשר יזכה לפיתוח הולם את צרכי תושביו.

1.0 מבוא:

1.1 ירושלים בירת ישראל בעלת מעמד יחודי בארץ ובעולם. ירושלים מהווה מרכז עולמי של שלושת הדתות ובעלת רקע היסטורי שאלפי שנות קיומה השאירו בה את חותמן.

1.2 בספרות, בכתבי ההיסטוריה והגיאוגרפיה הישראלים והעולמיים מצויינת ירושלים כמרכז רוחני, דתי ופולחני שכל הבא בשעריה אופפת אותו תחושת קודש ורטט משק כנפי ההיסטוריה.

1.3 סגנון הבניה המיוחד (מבני אבן) - מגדלים, צריחים ובתי תושביה מתוארים בתמונות וציורים בהתמזגם עם ההרים והגאיות הסובבים אותה.

1.4 ירושלים - בירת ישראל - מרכזת בתוכה את המוסדות הממלכתיים, מוסדות האקדמיה הגדולים, מרכזי התרבות והדתות.

2.0 ועדת החקירה

2.1 על ועדת החקירה הוטלה משימה לבחון את פניית העיריה להגדיל את שטח העיר לצורכי הגדלת מספר תושביה והגדלת שטחי המלאכה והתעשייה ולשם יצירת מקומות תעסוקה.

2.2 כמו כן על הועדה לשקול את האפשרות לצירופה של מבשרת־ציון לתחום השיפוט של עירית ירושלים משתי סיבות:
א. להענות לנאמר בסעיף 2.1.
ב. לפתור את בעית ניהולה המוניציפלי של מבשרת ציון.

2.3 חברי הועדה העמיקו לחקור את הנושא בכל המשמעויות שבו ולאור העדויות, המחקרים, התרשימים והמפות שהוצגו בפניהם, יש בידם מידע מקיף המאפשר להם להביא בפני שר־הפנים את המלצותיהם.

2.4 בפני הועדה הובאו עדויות ומסמכים המורים על תהליך הגירה שלילית וכן שרבים מבניה ותושביה הותיקים עוקרים למבשרת־ציון ולמקומות אחרים.

2.5 בפני הועדה לא הוצגו עדויות שהגדלת שטח העיר יעצור את התהליך או שבידי קברניטי העיר קיימת תוכנית שתיצור שינוי במגמה זו.

2.6 בפני הועדה הובאו עדויות כי צירוף מבשרת־ציון ירחיב את אפשרויות פיתוח ירושלים, אך לא הובאו עדויות שהדבר לא יפגע בפיתוחה של מבשרת־ציון.

3.0 הרחבת גבולות ירושלים

3.1 שוכנעתי כי יש צורך להרחיב את גבולות ירושלים ולאפשר לה להגדיל את מספר תושביה.

3.2 כעיר בירה ומאפייניה המיוחדים - יש להגביל את גידולה של העיר מעבר לצרכיה הטבעיים־הבסיסיים (גידול טבעי וקליטת עליה) כדי לשמור על יחודה.

3.3 כמו ערי־בירה אחרות בעולם - על ירושלים לשמר את אתריה המיוחדים ולהגביל את גידולה אך ורק לצרכי מילוי יעודה כעיר בירה, (האג, וושינגטון ואחרות).

3.4 על־לה לירושלים להתחרות בערים אחרות בישראל או במטרופולין התל־אביבי, בפיתוח מפעלי תעשייה - כאמצעי ליצירת תעסוקה והגדלת הכנסות בעיריה.

3.5 על ירושלים להמשיך ולפתח את אותם האתרים והיעדים של שירותים ממלכתיים, תרבותיים ודתיים תוך פיתוח מסחר ותעשייה זעירה בלבד.

3.6 לשם מיצוי היעדים האלו יש לצרף לירושלים את השטחים המערביים והדרומיים שאינם כוללים שטחים מוניציפליים עצמאיים אחרים וכן את השטח של רמת־רחל (למעט שטח המחנה).

3.7 ע"י הרחבה זו תוכל העיר להגדיל את מספר תושביה עד 520,000 תושבים ויש להגבילה במספר זה (ראה התיחסותי לעיל).

3.8 תעסוקה לתושביה תמצא בפיתוח מפעלי תעשייה באיזור הקרוב, אך מחוץ לגבולותיה, וע"י פיתוח יזמות לתעשייה זעירה בתחום העיר.

3.9 יש לעודד העברת מוסדות לאומיים וממלכתיים (הסתדרות וכו') וחברות גדולות לירושלים.

3.10 על העיריה להגיע להסדר עם הממשלה להגדלת הכנסותיה ממקורות ממלכתיים שמוסדותיהם משתכנים בירושלים ולא מתשלום ארנונה על משטחי מפעלי תעשייה.

3.11 הגדלת שטח העיר במימדים רחבים יותר ייצור חלל בפיתוח השטחים בתחומי העיר כיום ומאידך יעמיס הוצאות כבדות על המערכת המוניציפלית שתצטרך להרחיב את שירותי העיריה בשטחים נרחבים ובמרחקים גדולים שיעמיסו על קופת העיריה הוצאות מעבר להכנסות האפשריות מאותם שטחים.

3.12 הרחבת שטח העיר במימדים גדולים יגרום במישרין לאיבוד סגנונה המיוחד ואופייה היחודי של ירושלים. כל המשקיף היום על מבשרת־ציון מחד ועל הר־נוף מאידך - חרד מהתוצאה של הרחבה בלתי מבוקרת של גבולות העיר ופיתוח מפעלי תעשייה בתחומה. דבר זה יגמד את ההוד וההדר של אתריה ההיסטוריים ומוסדותיה הדתיים והתרבותיים.

3.13 צירופה של מבשרת־ציון לירושלים לא יפתור את בעיותיה בתחום התעסוקה, איזון דמוגרפי או כמקור הכנסה מתושביה. צירופה של מבשרת־ציון יטיל על עיריית ירושלים מחויבויות לבעיות קשות בתחום החברתי, ברווחה ובפיתוח המטרידות כיום את מבשרת־ציון. צירופה יהווה דחיה של פתרונות בהתאם לסדרי העדיפויות של עיריית ירושלים.

4.0 מבשרת־ציון

4.1 היישוב מבשרת־ציון מורכב מאיחודם של מבשרת ירושלים ומעוז־ציון א' + ב'. ומונה כיום 16,000 תושבים.

4.2 איחודם של הישובים לא הביא עדיין לאינטגרציה מלאה באוכלוסיה המורכבת מיוצאי ארצות המזרח, צפון אפריקה ואחרים שבנו ביתם במבשרת ציון.

4.3 כביש מס' 1, החוצה את היישוב, וחוסר ההצלחה לגשר בין העדות העמיקו את הקרע והקשיים בתיפקוד מנהיגות מקומית כתוצאה מכך מונהגת המועצה ע"י ועדה קרואה המנסה לחזק מנהיגות מקומית חדשה.

4.4 למעלה מ-75% מתושביה החדשים של מבשרת־ציון מוצאם מירושלים. משפחות אשר משיקולים שונים בחרו להתרחק מתחום העיר הגדולה ולבנות את ביתם ביישוב קטן, תוך ידיעה ברורה שבהווה - רמת השירותים המוניציפליים נחותה משרותי עיריית ירושלים.

4.5 אוכלוסיה זו משקיעה מאמץ לגשר על הפערים בין קבוצות אוכלוסיה שונות ורבים מתוכם לוקחים חלק בפעילות ציבורית בהתנדבות ומגלים מעורבות ועניין בגורלו של היישוב.

4.6 מבשרת־ציון נמצאת בתהליך מואץ של בניה לקליטת עליה וזוגות צעירים, וזקוקה לתמיכה ממלכתית כדי לפתח את השכונות הותיקות ולהביאן לרמת פיתוח זהה לזו של השכונות החדשות.

4.7 ע"י עידוד הציבור במקום ושיתופו בקביעת איכות החיים ביישוב תצמח מנהיגות חדשה שתהיה מסוגלת לנהל את ענייני המועצה המקומית באופן עצמאי.

4.8 יש לצרף את מוצא־עלית למבשרת־ציון וע"י כך לחזק אותה ולאפשר לה בעתיד גם עצמאות כלכלית (מחלף מוצא יהווה גבול טבעי עם ירושלים).

4.9 עקרונית, אני מתנגד לפיזורן של מועצות מקומיות שמספר תושביהן מעל 10,000 תושבים וצירופן לערים אחרות כדי לחזק אותן.

לדעתי, ישנן דרכים אחרות לחזק מועצות מקומיות שמספר תושביהן מעל 10,000 תושבים, ע"י טיפוח המנהיגות המקומית, ויצירת תשתית עירונית חזקה ועצמאית.

5.0 סיכום

5.1 אני מסתייג מהמלצה מס' 1 (מטיוטת המלצות הועדה) בדבר צירוף תחום שיפוט של המועצה המקומית מבשרת־ציון לירושלים.

5.2 אני מצטרף לכל יתר הסעיפים הכלולים בהמלצות הועדה.

5.3 השיקולים שפורטו על־ידי בפרק 3.0 ובפרק 4.0 שונים מהפירוט שנכתב בטיוטת שיקולי הועדה המתייחסת לצירוף מבשרת־ציון לתחומה של ירושלים.

5.4 אני מסתייג מההנחה שיש להרחיב את גבולות עיריית ירושלים לשם פיתוח מפעלי תעשייה, כמקור להרחבת אפשרויות התעסוקה, מתוך אמונה כי בדרך זו תאבד ירושלים את יחודה ההיסטורי, המעמדי והחברתי.

5.5 אני מסתייג מההנחה שצירוף מבשרת־ציון יביא לפיתרון כל־שהוא לבעיותיה של ירושלים בשלושת התחומים: שמירה על רוב יהודי־ציוני, חיזוקה הכלכלי ותעסוקה לתושביה.

בכבוד רב,

עמיחי בן־דרור

חבר הועדה

ירושלים - התפתחות שטח השיפוט

JERUSALEM- DEVELOPMENT OF MUNICIPAL AREA

שטח השיפוט, 1931	MUNICIPAL AREA, 1931
קו שביתת נשק, 1949	ARMISTICE LINE, 1949
גבול שטח שיפוט, 1949	BOUNDARY OF MUNICIPAL AREA, 1949
גבול שטח שיפוט, 1952	BOUNDARY OF MUNICIPAL AREA, 1952
גבול שטח שיפוט, 1963	BOUNDARY OF MUNICIPAL AREA, 1963
גבול שטח שיפוט, 1967	BOUNDARY OF MUNICIPAL AREA, 1967
תוספות לשטח השיפוט, 1985	ADDITIONS TO MUNICIPAL AREA, 1985
הפחתה משטח השיפוט, 1985	DETACHED FROM MUNICIPAL AREA, 1985

הערות:

1. גבול השיפוט משנת 1949 חופף את גבול השיפוט משנת 1931 במזרח.
2. גבולות השיפוט בשנים 1952 ו-1963 זהים לגבול המדיני בצפון, במזרח ובדרום.
3. בשנת 1969, נערך תיקון גבול בין רמת רחל וירושלים (צורף שטח קטן לעיר)

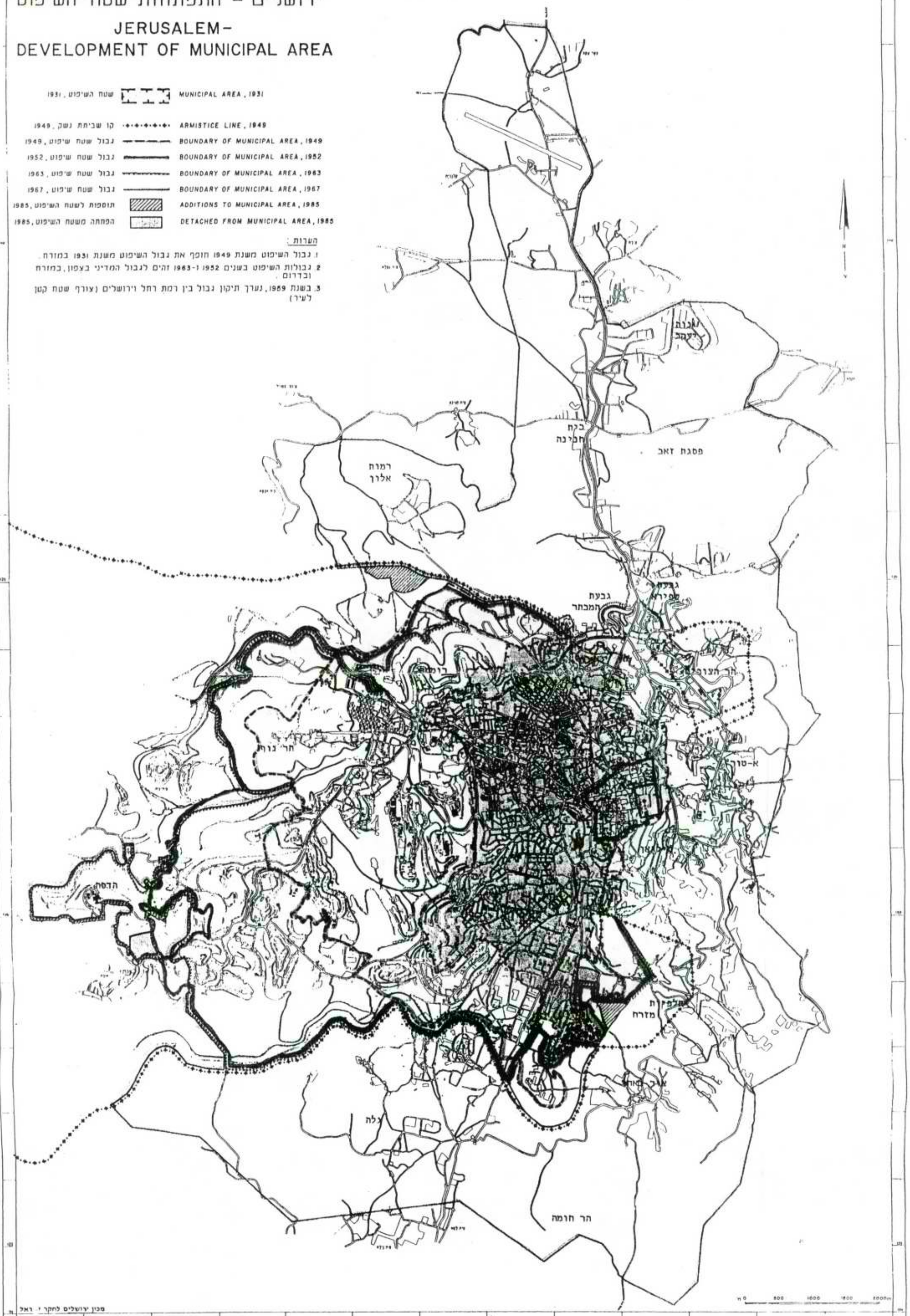

מכון ירושלים לחקר ישראל

נספח 1: מפת הגבולות החדשים של ירושלים - תאור התשריט

א. <u>מבשרת ציון והשינויים במערב העיר</u>

1) בנקודה העיקרית של תחום השיפוט הנוכחי במקום שהוא נפגש עם קו שביתת הנשק (הקו הירוק) לשעבר והקו החדש של ירושלים כפי שנקבע לאחר מלחמת ששת הימים. מוצע שהגבול יהיה חופף את קו שביתת הנשק לכל אורכו עד למרחב התכנון המקומי של מבשרת ציון.

2) מכאן מוצע שתחום השיפוט יהיה חופף את מרחב התכנון המקומי של מבשרת ציון וילך דרומה לאורכו של גבול זה עד הכביש המחבר את מעוז ציון לכביש צובה - עין-כרם.

3) מכאן יהיה הגבול חופף את תוואי הכביש המחבר את מעוז-ציון לכביש צובה עין-כרם אולם יקיף מצפון את הגבעה ששימשה במעבר כאתר מזבלה לירושלים ויכלול גם אותה בתוך השטח שיצטרף לירושלים.

ב. <u>עמק הארזים</u>

1) כל השטח שבין הגבול המערבי של ירושלים דהיום לבין תחום השיפוט של מבשרת ציון "והקו-הירוק", שנמצא מצפון לכביש הראשי ירושלים-ת"א והנקרא כיום עמק הארזים יסופח לתחום השיפוט של ירושלים.

2) כמו כן השטח שמדרום לכביש זה הכולל את מוצא תחתית ואת מוצא עלית כולה וכל המורדות עד לתחום המשבצת של המושב בית-זית ייכלל אף הוא בתחום השיפוט החדש של ירושלים.

הר חרת

הקו באיזור זה יהיה חופף את גבול המשבצת של בית-זית ואת גבול מבשרת ציון דהיום ויקיף את בית-הספר החקלאי עין-כרם ואת המחנה הצבאי בית-זית ממערב, עד לדרך העפר החוצה את יער הקק"ל שבהר חרת, ימשיך לאורך הדרך עד התחברות דרך זו לכביש עין-כרם - צובה.

תוואי זה יאפשר את הכללת כל השטחים של הר חרת (להוציא המדרון החלול הדרומי שמיוער בלאו הכי) הנמצאים מדרום לתחום השיפוט של מבשרת דהיום בתחום השיפוט של ירושלים.

ג. הר איתן

כל השטח המכונה כיום הר איתן - בעיקר בחלקו העליון כולל המחנה הצבאי סטף יסופח לתחום השיפוט של ירושלים. הצרוף יתאפשר ע"י מתיחת קו הגבול מהנקודה הצפונית של התחברות קו הגבול לכביש עין כרם צובה וימשיך מערבה ויקיף מצפון את הר איתן בכוון לדרום ומשם יחזור מזרחה בקו שמתחת למחנה הצבאי סטף עד להתחברות עם כביש עין-כרם צובה.

ד. איזור עין-כרם

כל השטחים שמצפון-מערב לעין-כרם שבין השכונה לבין תחום המשבצת של בית-זית שהיו כלולים במטה יהודה ייכללו בתחום ירושלים והקו החדש של תחום השיפוט באיזור זה יהיה חופף את גבול השטחים המעובדים של מושב בית-זית עד למכון הטיהור של השפכים והתחברות עם הגבול הקיים של ירושלים.

ה. איזור והכיבש המוביל לבית חולים הדסה

לא יהיה שינוי בתוואי תחום השיפוט בשטחים שמדרום וממערב לבית-חולים הדסה. אולם כל השטחים הנמצאים מצפון לכביש הדסה-קרית יובל ושהיו בתחום מטה-יהודה ייכללו בתחום השיפוט של ירושלים והגבול יהיה חופף את תוואי הכביש קרית-יובל בית-חולים הדסה.

ו. תחנת דלק אורה והגבעה שמדרום לה

באיזור זה יתוקן תחום השיפוט של ירושלים. ויזוז מערבה עד לצומת אורה כך שיכלול את תחנת הדלק ואת הגבעה שעליה היתה בנויה תחנת מיון הרצים. הקו החדש יעבור בנחל שממערב לגבעה זו וירד בתוך הנחל לכוון נחל רפאים.

ז. נחל רפאים ומורדותיו

הקו שיורד מצומת אורה. לתוך נחל רפאים. בנקודה שיתחבר לדרך העפר התחתונה ויפנה מערבה בתוואי הדרך הזו עד לחורבות הכפר וולג'ה. משם באפיק הנחל ירד בקו ישר דרומה לתוך נחל רפאים יחצה את הנחל ואת מסילת הברזל ויתחבר עם תחום השיפוט הקיים של העיר מדורם למסילת הברזל.

ח. שטחים בקיבוץ רמת רחל

שטח המשבצת של הקיבוץ רמת-רחל כולל היום כ- 1400 ד' שטח זה כולל את איזור המגורים, את האיזור המשקי, את איזור הנופש והקייט וכן כ- 100 דונם קטעים ועוד שטחים הנטועים זתים.

שטח המשבצת של הישוב יקטן ב- 700 דונים בקירוב.

הקו החדש של הגבול מבוסס על שני עקרונות:

א. להשאיר בחלק הישוב את כל איזורי המגורים והמשק וכן את איזור המלונאות והנופש ועוד שטחים לפיתוח בעתיד.

ב. תוואי הגבול החדש ייקבע סופית על פי שיקולים תיכנוניים.

נספח 2: שינוי תחום שיפוט עיריית ירושלים 1948 - 1988

התפתחות הגבולות המוניציפאליים של ירושלים מאז קום המדינה מתבססת למעשה על שני תהליכים עיקריים: הראשון הינו ההתפתחות הקבועה והמתמדת של העיר מערבה, התפתחות שהחלה למעשה עוד במאה ה-19 עם היציאה מחומות העיר העתיקה, והתפתחות השכונות החדשות לאורך צירי הרחובות יפו-הנביאים. התהליך השני מבוסס כמובן על שני האירועים הדרמטיים בחיי העיר - ביתורה על ידי קו שביתת הנשק בשנת 1948 ואיחודה מחדש בשנת 1967. להלן מובאת טבלה המפרטת את שינויי תחום השיפוט.

שינוי תחום שיפוט עירית ירושלים
1988 – 1948
מאת: אנה חדן – משרד הפנים

והגורמים לשינויים	תאריכי מינוי ועדות החקירה	המלצות ועדות החקירה	החלטות שר הפנים	תאריכי פירסום האכרזות	ה ע ר ו ת
את הממונה על המחוז את ירושלים ולצרף שכונות המערב. ש העיר: "צרכי ירושלים החחום הנוכחי שוב יק"	16.1.49	צירוף קיבוץ רמת רחל, מקור חיים, בית וגן, יפנה-נוף, מחנה עולים ג', גבעת שאול עד כביש ירושלים-תל-אביב, ואדי שמאי, לפיחא, שנלר ועד שועפאת, הגבעה הצרפתית עד האוניברסיטה העברית, אוגוסטה ויקטוריה, הר-הצופים	לאמץ את המלצות הועדה (לאחר התייעצות עם משרד ראש הממשלה ומשרד החוץ)	14.9.49 21.9.49	בגלל "היום הקובע" לבחירות תחילת תוקפה של האכרזה הוקדם, ולכן המהדורה השנייה של האכרזה
לטות מועצת העיריה את בית מזמיל, והרחבת עד שער הגיא. מונה:-(א)שינויים ניכרים יות לפיתוח ירושלים תה המחייבים מתן ים מוניציפאליים על ידי ה - (ב)בעיית רמת רחל	18.1.51	(1) זהות בין הגבול העירוני לגבול המדיני בצפון, מזרח ודרום. (2) הוצאת קיבוץ רמת רחל. (3) צירוף מי נפתוח, בית מזמיל, מלחה, עיר גנים, מורדות גבעת שאול ב' עד כביש ירושלים - מוצא, עין כרם.	לאמץ את המלצות הועדה	14.8.52	קיבוץ רמת רחל הופך למועצה מקומית ב-1953 -הועדה דנה גם במפת הרשויות המקומיות של מחוז ירושלים והגישה המלצות בנושא זה
הפנים: כוון יה לא העניקה שירותים ים שסופחו לה -(מלחה, מזמיל ועין כרם)- בגלל ת חקציב ובעיות יציוניות, בתוך העיריה	21.6.53	(1) להשאיר את כל השטחים שסופחו ב-1952 ולפני כן- (ליפתא, דיר יאסין, הר המנוחות, הר הרצל, עין כרם קרית יובל ומנחת). (2) לצרף את שטח בית החולים "הדסה".	אין	אין	מינוי ועדה קרואה בעירית ירושלים בגלל אי-יציבות קואליציונית
הפנים מבקש להחזיר מת רחל לירושלים כוון ן לה זכות קיום עצמאי" תה הזדמנות, לצרף לירושלים מגוש 30139 ליד ארנונה)	10.11.57	(1) ביטול המועצה המקומית רמת רחל כרשות מקומית נפרדת. (2) סיפוח של שטח שבין הגבול הדרומי של גוש 30139 ליד רמת רחל לתחום שיפוטה של ירושלים	לאמץ את המלצות הועדה	5.3.59	תיקון גבול המועצה המקומית רמת רחל.

הממונה לראש העיר למועצה האזורית הרי- -40 דונם של יחידות ר שבין מוצא תחתית ביש לבית-זית. ראש העיר לספח עוד דונם "לשם פיתוח העיר ה במובן הכלכלי י ל-25 השנים הבאות."	21.2.60	-צירוף:שטח משקי העזר במוצא, הכפר השבדי, שטחי המרכז הרפואי "הדסה". גריעת 450 דונם של משבצות היישובים וצירופם למוא"ז מטה יהודה וקו הגבול העירוני דרומית - מזרחית לאורך דרך השדה הקיימת.	לאמץ את המלצות הועדה. קודם לכן השר שקל לאמץ המלצת המיעוס לצרף לירושלים את מבשרת ירושלים ומעוז ציון א'ו-ב'	16.5.63	(1) רמת רחל הופכת לועד מקומי במוא"ז מטה יהודה (2) מבשרת ציון הופכת למועצה מקומית
ראש העיר לספח שטח למין החדש -דרומה ב - בחמיבת שר הדתות, שום "שבית העלמין בהר ת הולך ומתמלא"	26.7.64	לצרף לעיריה את שטח בית העלמין (כ-500 דונם)	לאמץ את המלצות הועדה	אין	התנגדות שר החקלאות והמסב"ל ובקשתם להכרעת הממשלה
ששת הימים: המאוחדת ממשלת ישראל ה לספח למדינת ישראל בצו ניף סעיף ווב' לפקודת השלטון והמשפט - את אותם שיצורפו לעירית ירושלים	אין	אין	הכללת כל השטחים שנקבעו בהחלטת ממשלה לאחר מלחמת ששת הימים. מדובר בתוספת של 70.000 דונם.	28.6.67	על פי סעיף 8א לפקודת העיריות אין צורך בועדת חקירה, די בשיקול דעתו של שר הפנים
המרכז הרפואי "הדסה" לירושלים 200 דונם ים לו אך מצויים במסה - דבר הגורם סירבולים.-	24.8.75	הועדה החליטה להקפיא את דיוניה כוון שבדעת העיריה לפנות לשר הפנים לשנות את גבולה עם מטה יהודה בקטעים שונים.	אין	אין	
ת ראש העיר לצרף חלק נת רמות המצוי בתחום טה של מוא"ז מטה יהודה	17.3.80	-צירוף לירושלים של: (א) השטח הגובל בשכונת מזרח תלפיות. (ב) קטע תוכנית 2644 של שכונת רמות. -צירוף למטה יהודה של שטחים ליד: (א) רמת רחל (ב) אורה	לאמץ את המלצות הועדה	10.3.85	מדובר בתיקוני גבול הדדיים וקלים בין שתי הרשויות המקומיות
י ועדת חקירה לבדיקת קודה של המועצה המקומית רת ציון ושינוי עמדת ריה אשר התנגדה עד כה ף אליה את המועצה המקומית. כן, ראש העיר מבקש ועדה לא תהיה מוגבלת יעת מסקנות לתחום מסויים א תוסמך להמליץ על התיחום פסימלי הנראה לה"	10.2.88 ותיקון כתב המינוי ביום 28.8.88.				כתב המינוי הראשון היה מוגבל לצירוף המו"מ מבשרת ציון בלבד, ואילו התיקון הרחיב את המנדט של הועדה. (מעשית לביוון מערב בלבד

נספח 3: רשימת היישובים והגופים, שהופיעו בפני הוועדה
(לפי סדר ההופעה בכל קבוצה)

==========

עיריית ירושלים:

==========

מר טדי קולק, ראש העיר

מר אברהם כחילה, סגן ראש העיר

הרב מאיר פורוש, סגן ראש העיר

מר עוזי וכסלר, מנהל הרשות לפיתוח ירושלים

מר אהוד תייר, מנהדס העירייה

עו"ד יורם ברסלע

מר יהודה לוי

אדריכל דן וינד

<u>מכון ירושלים לחקר ישראל</u>

פרופ' שלום רייכמן

פרופ' יוסף שביד

מר ישראל קמחי

<u>אחרים</u>

אדריכל שלמה אהרונסון

פרופ' עזרא זוהר

אדריכל צבי שפלטר

מבשרת ציון:

==========

מר יהושע כהנא - יו"ר הוועדה הקרואה

<u>נציגי תושבים</u>

דר' מילכה דונחין

גב' לאה ליכט

גב' רחל כהן

מר אכרם ברזאני

מר שמעון נידם

מר חיים כהן

מר צבי אמיתי

מר רפי בן-חיים

מר דוד קירמה

מר דוד רחמים

מר שלמה שלמה

עו"ד יוסף בביוף

מר דני מורגנשטרן

ד"ר שאול פרלברג

מר יעקב אבימור

מר סמי דוגה

המועצה האזורית מטה יהודה:

==========

מר דוד דוד, ראש המועצה האזורית

מר מאיר ויזל, סגן ראש המועצה האזורית

גב' רננה ירדני-גולן, מהנדסת המועצה

מר דוד זכריה

מר אלימלך ברקן

עו"ד נילי גרינברג

המרכז לחקר העיר והאזור:

פרופ' שאול עמיר

פרופ' רחל אלתרמן

מר אמנון פרנקל

נציגי יישובים במועצה האזורית:

מר בנימין פלר - נחלת יצחק

מר אברהם גורן - בית זית

מר יעקב הוכמן - בית זית

ד"ר יפרח זילברמן - צור הדסה

מר יעקב לוי - צור הדסה

מר שמואל שני - צובה

עו"ד משה באדר - בית נקופה

מר מאיר בן-שוען - עמינדב

מר אברהם זריהן - אורה

מר שלום אבדר - אורה

מר נחום רונן - קרית ענבים

ד"ר אהוד זיו - מוצא עילית

מר דוד תרזה - מוצא עילית

מר דוד גבאי - גבעת יערים

עו"ד זוהר נאור - שואבה

עו"ד שרגא בירן - נציג יישובים במועצה האזורית

אגף הייעור - קרן קיימת לישראל:

מר גרשון אבני

גב' איריס ברנשטיין

מר צבי אבני

החברה להגנת הטבע:

גב' ציפי רון

תנועת המושבים:

מר נסים זווילי

התנועה הקיבוצית המאוחדת:

מר מוקי צור

משרד הבינוי והשיכון:

מר שמריהו כהן

משרד הפנים:

מר דב קהת, מנכ"ל המשרד

מר משה כהן, מתכנן המחוז

מינהל מקרקעי ישראל:

מר גדעון ויתקון, מנהל

מר אברהם פינצי

נספח 4: רשימת מסמכים שהוגשו לוועדה

בנושאים המפורטים להלן הוגשו על ידי הגופים השונים שהופיעו בפני הוועדה מסמכים בכתב והם מרוכזים במשרד הפנים, באגף למינהל ולשלטון מקומי.

עיריית ירושלים:

"פרויקט הרחבת גבולות ירושלים", אוקטובר 1989.

"מרחב ירושלים רבה - מסגרות מוניציפאליות אלטרנטיביות", מכון ירושלים לחקר ישראל, אוגוסט 1990.

"ירושלים- הרחבת תחום השיפוט", מסמך מסכם, אפריל 1991.

נציגות התושבים למען מבשרת ציון:

עמדות תושבי מבשרת ציון לגבי אפשרות הסיפוח לירושלים. "תצפית", מרץ 1990. לקט עובדות, יוני 1990.

עיקרי הטיעונים 11.11.90.

מועצה אזורית מטה יהודה:

"הערכת ההשפעות הצפויות של ההצעה להרחיב את גבולות ירושלים מערבה", המרכז לחקר העיר והאזור, הטכניון, נובמבר 1990.

מזכרים מטעם היישובים האלה: בית זית; צור הדסה; פלמ"ח צובה; נחלת פלר.

אחרים:

קרן קיימת לישראל. אגף הייעור, חבל ירושלים. הרחבת גבולות ירושלים. יולי 1990.

אדריכל צבי שפלטר, "הערות והצעות לחוברת פרויקט הרחבת גבולות ירושלים", 25.4.91.

כמו כן הגישו חלק מהתושבים שהופיעו בפני הוועדה את טיעוניהם גם בכתב.

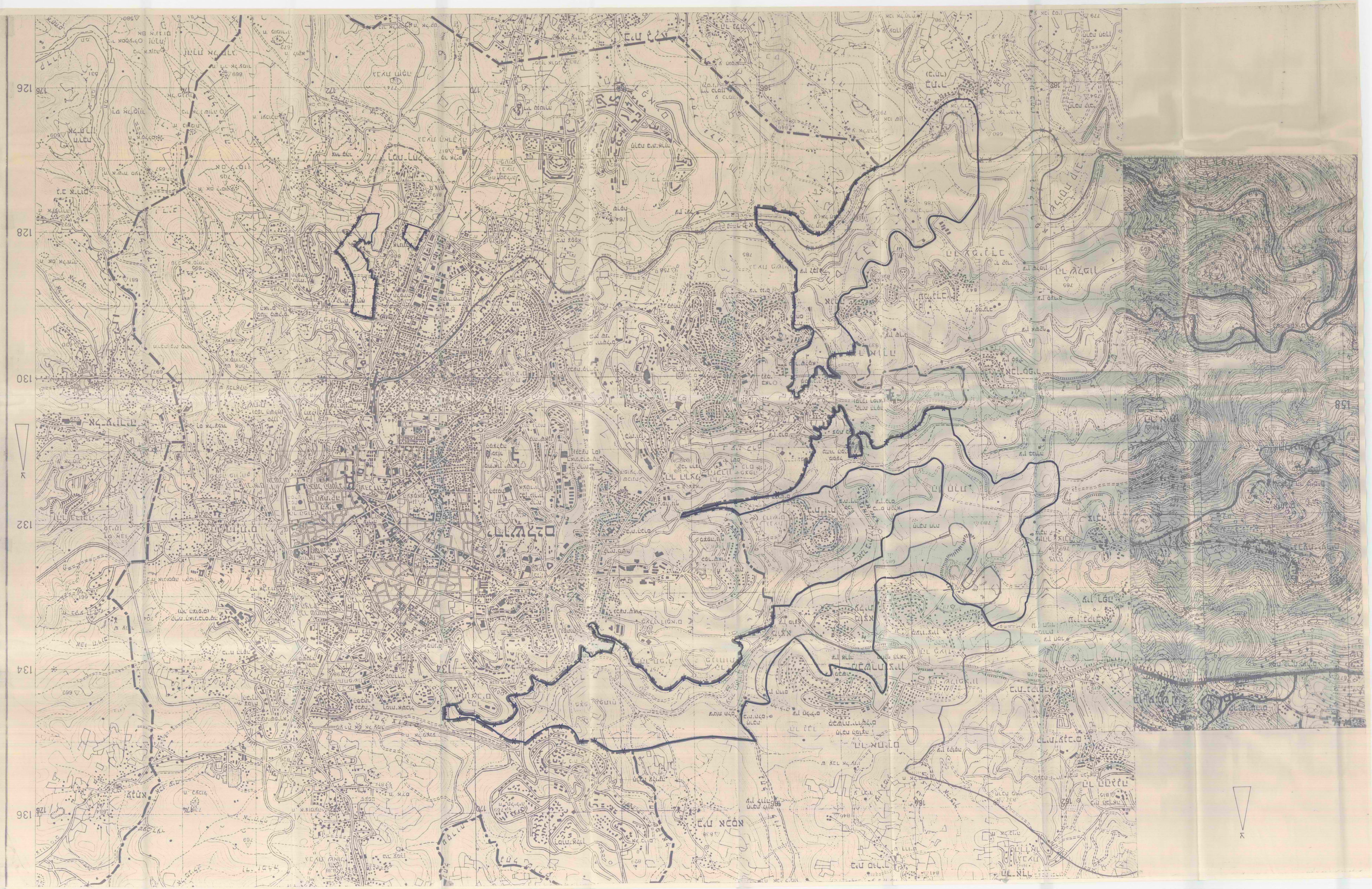

ԲԱՐԵՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ ԳԾԱՅԻՆ ՀԱՏԱԿԱԳԾԵՐ

1:10,000 ԳԾԱՅԻՆ

ԱՌԱՐԿԱ՝ _____

ԳՐԱՖԻԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՐ՝ _____

ՀԵՏԻՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԳԾԱՅԻՆ

ՀԵՏԻՆ ՀԱՄԱՐ ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱՅԻՆ

ՀԵՏԻՆ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿՈՒՄ

ՍԱՀՄԱՆ:

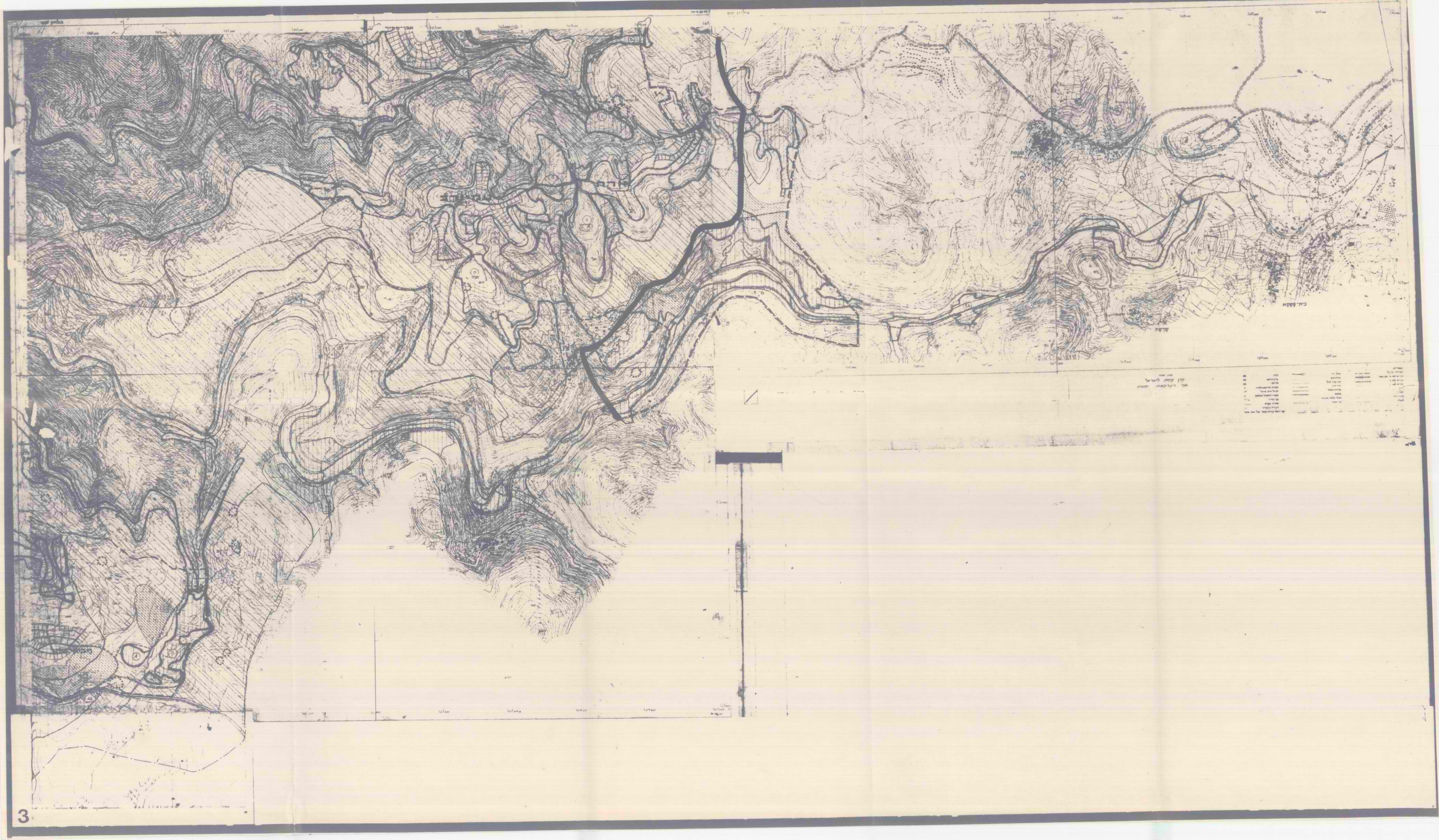
אבן־ספיר
שדות
בית־פקא
קרן קיימת לישראל
מפה: ד"ר ע. קמחי ישראל

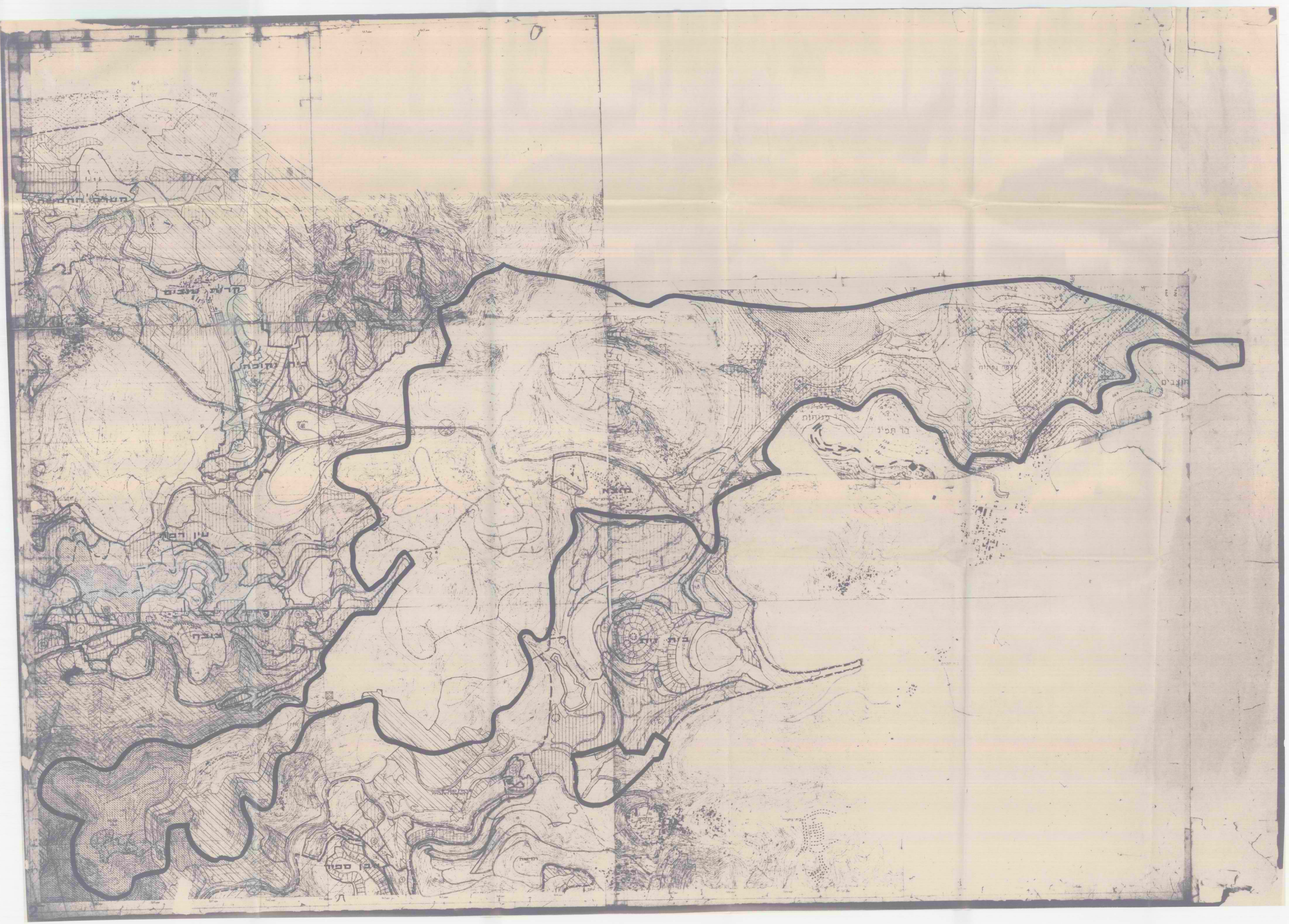
מעלה החמשה
קרית ענבים
בית נקופה
עין רפא
בית יד
בר תמיז
חוצבים